

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

Aug. Gd, Ytterligare om kvinnors arbetslöner. Den kvinliga järnvägspersonalen.

Agnes Henckel, Letizia Bonaparte. Napoleon I moder. (Forts.)

M. L-d, Något om Frankrikes och Tysklands sjuksköterskor.

M., Bara en fiolgubbe.

Alfhild Arwidson, Ett kvinligt lärosäte.

Konferens, anordnad af Svenska Kvinnornas Nationalförbund.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Från skilda håll.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsberättelse för 1896.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2:50.
 { För icke medlemmar » 4:00.

Fredrika-Bremer-Förbundets adr.: Drottninggatan 54.

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt
Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
 i **K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin**
 och **Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**
7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.
Priskuranter franco på begäran.

Våra underkläder.

Den genialiske doktor *Lahman* i Dresden, reformator på dietens och beklädnadsfrågans område, framhåller såsom en grundfordran att våra kläder måste lemna fri passage åt alla de ämnen, som genom huden afsöndras, d. ä. att **kläderna måste vara genomträngliga**. Men därjemte har han funnit, att en underdrägt af *ylle*, äfven då den såsom t. ex. den Jägerska i viss mån motsvarar denna fordran, likafullt är helsoskadtig, emedan den retar huden och nervsystemet. I dess ställe har han uppfunnit den s. k. **Reformbomullen**, som har trikadräktens alla fördelar utan någon af dess olägenheter. Väfnadens lösa, genomträngliga beskaffenhet möjliggör en god hudutdunstning, och svetten uppsugs och afdunstar, utan att någon afkylning af huden eger rum. Reformbomullen är det bästa skydd mot förkylning. Den verkar mycket lugnande på nervsystemet och härdar i hög grad mot sinnesrörelser.

En annan fördel, som reformbomullsdräkten har framför ylleträget, består deri, att den förra, emedan den *icke krymper vid tvätt*, städse bevarar sin genomtränglighet, medan äfven den bäst behandlade ylletvätt alltid filter sig något. Slutligen äro *större hållbarhet* och *större prisbillighet* ekonomiska företräden hos Reformbomullsdräkten, hvilka icke böra underskattas.

S. BERENDT J:R & Co

Kongl. Hofleverantör

Allm. tel. 45 76. Stockholm. 24 Drottninggatan 24. Rikstel. 16 36.
OBS! Priskuranter och kvalitétprofver sändas på begäran.

Froms Velocipeder

för herrar och damer äro erkända goda.

Alla slags velocipeder repareras hos **PER FROM**.

☛ Katalog gratis. ☛ **Mäster Samuelsgatan 26, Stockholm.**
OBS! Saxar och knifvar samt andra eggjern slipas.

Äkta COLLODIN.
 Tillförlitligaste och af **Tusentals** personer **bepröfvadt** medel mot liktornar, vårtor, hudhårdnad och nageltrång.

Obs. alltid denna registrerade etikett som garanti för varans äkthet.

INTYG:

Undertecknade, som använt Herr Axel Litströms Colloidin mot liktornar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det dertföre hos enhver till det bästa rekommendera. Amål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg, Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Colloidin» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämnda medel hos enhver till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug. 1886. *August Axén, Handlande.*

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor å **60 öre** och **1 krona**.
 Franko mot **1 kr. 20 öre**.

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostyngarn, Mattvarp, Crémefärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskaps-garn, Väfskedar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Filial: Götgatan 18.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolan's Matsalar
Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSON,
52 Drottninggatan 52.

Vasagatan 10, Stockholm.

[46865]

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera! Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67

OBS! Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.

Ytterligare om kvinnors arbetslöner.

Den kvinliga järnvägspersonalen.

Den 2 juni 1893 tillsattes af kongl. maj:t en komité med uppdrag att afgifva förslag till nytt aflöningsreglemente för järnvägspersonalen. Till ordförande i denna komité förordnades generalpostdirektör E. von Krusenstjerna. Äfven generaldirektören för telegrafverket E. Storckenfeldt var medlem af denna komité och tog en särdeles verksam del i beslutet rörande aflöningsstaten för de vid järnvägen anställda kvinnorna.

I oktober 1895 aflämnade komitén sitt betänkande till kongl. maj:t, som därefter infortrade järnvägsstyrelsens yttrande om det samma. Detta yttrande inkom så sent, att frågan icke hann att behandlas af 1896 års riksdag. I januari 1897 aflämnades en kongl. proposition rörande denna fråga till riksdagen, hvilken ock, efter statsutskottets föregående behandling af densamma, nu fattat ett beslut, hvilket måste betecknas som ett sorgligt blad i kvinnornas historia. En allmän nedsättning af lönerna för de vid järnvägen anställda kvinnorna har nämligen ägt rum. Denna nedsättning är bestämd att inträda från början af år 1898 och gäller dem, hvilka efter denna dag anställas i järnvägens tjänst, äfvensom dem, hvilka då ej uppnått den nu gällande högsta lönegraden. De *kvinliga kontorsskrifvarne** erhålla hädanefter 1,500 kr. såsom högsta lön, i stället för de nu gällande 1,800 kr. Således en nedsättning af 300 kr., en ganska betydlig summa då man tillika erinrar sig dess inverkan på den blifvande pensionen. Denna står nämligen i en viss proportion till aflöningen och blir mindre ju lägre denna sättes. Manlig kontorsskrifvares högsta lön utgör 2,400 kr.

*Kvinliga kontorsbiträden*** hvilka sannolikt i stor mängd komma att användas, erhålla vid sitt inträde 540 kr. med ålderstillägg slut-

* Kontorsskrifvarne räknas till tjänstemän.

** Kontorsbiträden hänföres till betjäning, och af dessa fordras endast folkskolekunskap såsom kompetensvillkor.

ligen uppgående till 840 kr. såsom högsta lön. Härtill kommer dock för dem af de senare, hvilka tjänstgöra ute på distrikten, hyresbidrag uppgående till 20 % af aflöningen och en beklädnadsersättning af 96 kr. pr år, summa 1,104 kr. De vid styrelsen tjänstgörande erhålla icke hyresbidrag, utan anses de tillfällen till extra förtjänst, som där lämnas genom frivilligt eftermiddagsarbete, motsvara denna summa. Beklädnadsersättning erhålla dock *alla kontorsbiträden*.

Det har emellertid ej varit helt och hållet med tyst resignation, som den kvinliga delen af järnvägs-kåren sett sina existensvillkor på sätt här visats hotas med inskränkning. En ganska liflig agitation har inom densamma pågått för att om möjligt söka vinna opinionen inom riksdagen för dess rättvisa sak. De önskemål som framställts hafva haft mycket anspråkslösa former: *bibehållandet af de gamla lönerna*, i hvilken fordran äfven järnvägsstyrelsen instämt genom att, tvärt emot järnvägskomiténs framställning, förorda, att de nu gällande lönevillkoren för framtiden bibehöllos, samt *rätt till en månads sammanhängande ledighet hvarje år*.

Den nuvarande bestämmelsen angående semester säger blott, att järnvägsstyrelsen »kan» åt underlydande bevilja sammanlagd 30 dagars ledighet under årets lopp, för skötande af egna angelägenheter. Detta »kan» innebär för järnvägsstyrelsen ingen förpliktelse att verkligen lämna ledighet, hvarför ock stor svårighet möter att få ut dessa 30 dagar. Om de någon gång beviljas i sammanhängande följd sker det mot löneafdrag (af tjänstgöringspengarne) från och med den sextonde dagen. Järnvägskomitén hade i motiveringen till § 90 af det nya instruktionsförslaget framhållit såsom sin mening — och häri äfven understödt af järnvägsstyrelsen — att ofvannämnda löneafdrag borde bortfalla, men »under förutsättning att ledighet under fulla trettio dagar mera undantagsvis skulle erhållas.»* Genom detta tillägg kastas frågan helt och hållet in under godtycket.

I följd af riksdagens senare beslut kommer det ofvan nämnda löneafdraget att från början af år 1898 helt och hållet bortfalla. Frågan om erhållandet af semester är fortfarande hänskjuten till järnvägsstyrelsens afgörande.

* * *

Vi hafva emellertid sett med hvad resultat för kvinnorna den ojämna striden aflupit. Än en gång har staten gått i spetsen, då

* Se härom sid 88 i kongl. maj:ts proposition N:o 27 till riksdagen.

det gällt att i retroaktiv riktning genomdrifva lönereformer inom det område, der kvinliga krafter funnit användning. I motivet till här berörda sänkning af den kvinliga järnvägspersonalens löneförhållanden framhåller järnvägskomitén kvinnans inkompetens såsom skäl. Vi å vår sida skulle vilja göra vissa motskäl gällande, hvilka synas oss fullt ut lika tungt vägande.

Då en kvinna antages i järnvägens tjänst, ställes på henne samma kompetensfordringar som på mannen, men utan motsvarande rätt att i likhet med honom avancera till högre och förmånligare platser inom verket, utan måste hon alltså stanna kvar i den lägre befattning hon från början erhållit. Hon har där alldeles samma arbete och lika många arbetstimmar som de manliga kamraterna af samma grad och måste lika många år tjäna för att uppnå pensionsrätt. Men gifter hon sig dessförinnan, har hon förlorat all rätt till pension tillika med de i pensionskassan insatta medlen och järnvägsstyrelsen skiljer henne obevekligt från tjänsten.

Angående detta afskiljande ur tjänsten finnes intet af kongl. maj:t eller riksdag stadgadt, men järnvägsstyrelsen har i dylikt fall tillämpat den i § 4 af tjänstgöringsreglementet sig tilldelade makt, där det heter: »Finner styrelsen ordinarie tjänsteman eller betjänt, utan att denne genom oskicklighet förverkat sitt förordnande, likväl vara för sin befattning olämplig, sker uppsägning från styrelsens sida».

Dessa förenade omständigheter synes emellertid med nödvändighet kräfva såsom vederlag, att lönen under tjänstgöringstiden icke sättes alltför lågt. — *Järnvägskomitén* har i sitt motiv till ny aflöningsstat för järnvägspersonalen (sid. 289) uttalat såsom sin mening, att aflöning för kvinlig kontorsskrifvare borde sättas lägre än hittills af den anledning: »att samma arbetsprodukt icke kan, särskildt vid mera framskriden ålder, påräknas af kvinna som af man». Detta påstående står där fullkomligt obevisadt. Vid en så viktig frågas behandling, och hvars afgörande kommer att djupt ingripa i tusentals kvinnors lif, borde man väl kunna begära af de män som här suttit till doms, att något bevisande statistiskt material framlagts på hvilket de kunnat stödja sin mening. Men intet sådant har förebragts. — *Järnvägsstyrelsen* åter, med sin mer än trettioåriga erfarenhet af kvinligt arbete har i sitt till kongl. maj:t afgifna betänkande motsatt sig komiténs förslag och påyrkat bibehållande af de gamla lönerna.

Utän tvifvel är det den goda aflöningsprincip, som gjort sig gällande vid järnvägen en så lång följd af år, hvilken återverkat på

det kvinnliga arbetet där, och kommit nämnda styrelse att uttrycka en helt annan åsikt än den, som komitén hyst.

Säkraste vägen att nedtrycka kvinnan och minska hennes arbetsprodukt är utan tvifvel den att, som ofta sker, betala henne en alltför ringa lön. Under tysta försakelser och bekymmer för utkomsten slappas hennes energi, hon blir trött och modlös, gör sitt arbete sämre än *den* manliga kamrat, som kan hoppas *allt* af framtiden, anmäler flera sjukdagar än han och förklaras så af de maktägande — att vara »vid framskriden ålder mindre arbetsduglig», utan att någon gör sig besvär att undersöka orsaken till denna minskade arbetsduglighet. Att ständigt kämpa mot fattigdomen i en eller annan form, att *aldrig* oakadt alla ansträngningar kunna arbeta sig upp till välstånd eller åtminstone tryggad existens och med utsikt till hvila när krafterna tryta — det är de flesta arbetande kvinnors lott. Huru skulle en kvinna med detta medvetande ständigt för ögonen *kunna* arbeta på samma sätt som en man? — Gif henne tillräcklig lön och hennes spänstighet skall mångdubblas.

Någon torde invända, att kvinnan lefver billigare än mannen. Ja, hon gör det, men vägen heter försakelse. Alla verkliga lifsförnödenheter äro lika dyra för kvinnan som för mannen. De två första nödvändighetsartiklarna t. ex. — bostad och mat. Hvem säljer dessa varor billigare till en kvinna än till en man? Kläder åter igen äro dyrare för kvinnan genom ovaraktigheten och mångfalden af de plagg hon behöver. Jag talar nu ej om fint klädda kvinnor, hvars årsräkningar snart löpa upp till tusen kronor och mer — utan endast om en arbetande t. ex. i ämbetsverk anställd kvinna ur medelklassen, hvilken omöjligen kan hålla sig väl och ordentligt klädd för samma summa, som en man ur hennes klass.

Gå vi så öfver till vederkvickelser: musiknöjen, teater, föreläsningar, sport eller en resa, så äro dessa lika dyra för kvinnan, som för mannen, då han håller sig inom samma gränser. Talet om de mindre behoven och som följd däraf de mindre lönerna torde därför betydligt böra jämkas, sedt ur rättvisans synpunkt.

För öfrigt, skulle en kvinna genom att föra ett mer försakande lif än mannen lyckas samla en sparpennning ur sin lön, vore väl detta någon olycka för samhället? Denna sparpennning kommer måhända åter i form af den hemgift hon medför till sin blifvande man. Hvarom icke kan man vara alldeles säker på, att den tjänar som understöd till fattiga släktingar eller eljest att bilda ett litet hem, där en mor eller annan anhörig får sin trygga ålderdom. Detta

att vid mera framskridna år kunna skapa sig ett eget litet hem, är ju en önskan lika loflig och naturlig för kvinnan som för mannen. Men denna önskan är hardt när en omöjlighet att realisera med de svältlöner, som i allmänhet betalas för kvinligt arbete. Järnvägsstyrelsen har hittills gjort ett hedrande undantag från den allmänna regeln, tills nu komitén slagit in på motsatt väg med samma syn på saken, som den höga ämbetsman, om hvilken det berättas, att han en gång skulle ha svarat, då någon yttrade att kvinnorna ej kunna lefva på den lön de få: »Lefva! — Det är ej frågan om att lefva, de få vara glada, om de kunna draga sig fram.»

Aug. Gd.

Letizia Bonaparte.

Napoleon I moder.

(Forts.)

Napoleon, kommen till makten, inbjöd modern till Tuilerierna, hon vägrade dock och stannade tills vidare kvar hos Joseph. Tuilerierna skrämde henne. Endast motvilligt steg hon öfver tröskeln till detta konungarnes forna palats. Hon greps af en känsla af svindel inför sonens upphøjelse. Allt för väl mindes hon sina pröfningar, sitt trångmål för att våga tro på lyckans beständighet. Hon häfvar för framtiden. Hon gör sig beredd på olyckor. Mer än en gång svarar hon, då hon blir uppmanad till utgifter, som väl kunnat stå tillsammans med det rikliga apanage sonen gifvit henne: »Omöjligt, jag måste samla till kommande tider. Det här kan ta slut, och hvad skall det då bli af mina barn, som i sitt oförnuftiga slöseri hvarken se framåt eller tillbaka? Då må de ta sin tillflykt till mig.»

Men den nära liggande framtiden bar i sitt sköte nya öfverraskningar för M:me mère, öfverraskningar, som dock beredde henne föga glädje. Sonen gjorde sig till »fransmännens kejsare»; han gaf modern den officiella titeln af Altesse impériale, tilldelade henne en civillista på en million och ordnade åt henne en hofstat på ett 30-tal personer; allmoseutdelare, kaplaner, lifmedikus, hofdamer, kammarherrar, stallmästare, pager o. s. v. Hon lät dock ej blända sig af glansen. Förhållandena omkring henne förändrades, hon förblef densamma. Kejsaren visade sig stundom missnöjd med moderns »incorrigibilité». I ett ögonblick af otålighet yttrade han om henne: »M:me

Letizia är och förblir kälkborgerlig». Han ville, att hon skulle som dottrarna och sönerna lämpa sitt lefnadssätt, sitt språk, sina begrepp och känslor efter de nya förhållandena. Omöjligt! »A propos mamma», sade en dag Napoleon, då ännu förste konsul, till sina bröder, »så vill jag bedja Joseph säga åt henne att ej mera kalla mig för Napolione. Hon kan ju kalla mig Bonaparte, — men för himlens skull, ej Buonaparte! Eller första konsuln eller helt enkelt konsuln, det vore det bästa. Men detta Napolione, Napolione, det retar mig!» — Det hjälpte ej. Huru mycket hon än beundrade sonens snille, så var Cæsar för henne dock endast Napolione. Europa darrade inför honom — hon mindes honom, sådan han kommit till världen, liten och mager, med ett vanskapligt hufvud, skrikande eller sugande på tummen.

Därtill kom en annan omständighet, enligt hvad Cherbuliez så fint påpekar, hvilken förringade hennes glädje öfver familjens upphöjelse. Den nämligen att hon så ofta kände sig sårad i de begrepp hon hyste om sin värdighet som moder och familjens hufvud. Förr, i Ajaccio, var det hon, som befallde, och de andra, som lydde. När den blifvande världshärskaressen öfverträdde hennes förbud och rörde vid fikonerna eller drufvorna, så gaf hon honom ett godt kok stryk. Och i Marseille, hur gingo ej, på en vink af signoran, hennes förtjusande döttrar till sina enkla sysslor eller med korgen på armen till torget. Ack, då var det som det borde vara mellan mor och barn. Hon höll i hela sin lefnad strängt på ordning i lifvets alla förhållanden, och naturens ordning är, att barn skola lyda sina föräldrar.

Då och då göra sig också gällande dessa hennes fordringar på sonlig vördnad från kejsarens sida. Likgiltig för etiketten i det stora hela, är hon ytterst noga i allt, som angår hennes personliga beröring med härskaressen. Larrey berättar flera betecknande drag. Under kejsarinnan Marie-Louises tillfrisknande efter konungens af Rom födelse hade åt M:me mère vid hennes besök anvisats en plats i en högkarmad länstol bredvid sängen. Men vid den officiella ceremonien vid kyrkotagningen voro endast taburetter framsatta för kejsarens mor och systrar. Då Madame såg detta, vägrade hon att taga plats. Kejsarinnan yttrade, att det var hans majestäts önskan, att hennes kejserliga höghet skulle vara närvarande, men den gamla damen svarade: »Om hans majestät verkligen önskat det, skulle han hafva anordnat en lämplig sittplats för mig.» Därpå lämnade hon rummet. Napoleon blef förargad öfver detta upptråde, men aktade sig visligen för att betyga modern sitt misshag. Någon tid därefter,

vid en mottagning i Tuilerierna, vid hvilken endast familjens medlemmar voro närvarande, räckte kejsaren vid sitt inträde handen åt modern att kyssa. Hon stötte den tillbaka med harm. »Är icke jag kejsaren?» sade han. — »Men är icke jag din moder och du min son framför allt?» Napoleon svarade ej, utan böjde sig ned och kysste moderns hand. Marie-Louise, förvånad öfver denna scen, sade: »Hemma i Wien kysste jag alltid kejsaren på hand.» Värdigt svarade M:me mère: »Min dotter, kejsaren af Österrike är er fader, men kejsaren af Frankrike är min son. Det är skillnaden.»

Den gamla damen kände dock allt för väl, hvilken betydelselös ställning hon intog. Visserligen har kejsaren gifvit henne mer, än hon önskar af yttre utmärkelser, men ju högre han stiger, dess mer aflägsnar han sig från henne. Så ock med de andra barnen. Signora madre tillfrågas sällan, icke ens när det gäller giftermålsförbindelser; nu är det politiken och statsskålen, som bestämma allt. Dock när svårigheter och motgångar träffat något af hennes barn, då glömmar hon sin misstämning och är åter helt den älskande, uppoffrande modern. Och barnen vända då alltid tillbaka till henne, vissa om det ömmaste deltagande på samma gång som klarsynta råd och kraftig hjälp. Så t. ex. då Lucien, den tredje sonen, den näst Napoleon rikast begåfvade, ådrager sig dennes missnöje genom sitt giftermål med en vacker bankiränka. Det blir slutligen öppen brytning mellan bröderna, då Lucien vägrar att låta upplösa sitt äktenskap. M:me mère ställer sig då obetingadt på Luciens sida, och när han nödgas lämna Frankrike, följer modern med honom och slår sig för en tid ned i Rom. Då Napoleon häftigt förebrådde Madame hennes så tydligt markerade förkärlek för Lucien, gaf hon sin hetlefrade son detta ädla, sant moderliga svar: »Den af mina söner och döttrar jag älskar mest, Sire, det vet ni allt för väl, det är den, som lider mest.»

Hon fick i en ganska snar framtid tyvärr allt för rikligt tillfälle att visa Napoleon, att han i sin ordning var den son, hvilken på sin lott fick lejonparten af den moderliga ömheten. Ty olyckans dagar kommo hastigt nog. M:me mère ser med växande oro, huru sonen ständigt kastar sig ut i nya företag, nya svårigheter, huru han tyckes trotsa både Gud och människor. Han befinner sig ännu på höjden af sin makt i början af år 1812. Men hans mor hör med bäfvan, huru det talas om ett nytt krig, denna gång med Ryssland, och hon uttrycker sina farhågor till ärkehertig Karl Ludvig af Österrike, som då vistades i Frankrike, med orden: »Bara det här måtte vara.» — Det kom ej heller att vara så mycket längre. Samma år

företages det olyckliga fälttåget till Ryssland — början till slutet! Därpå följde slag på slag alla de af historien så väl kända tilldragelserna, som leda fram öfver Leipzigs bloddränkta slätter och Frankrikes sköflade mark till Napoleons abdikation och förvisning till Elba.

Hvad som under denna allmänna »débâcle» i synnerhet tycks hafva smärtat M:me mère var svärsonen Murats förräderi mot Napoleon, hvartill han drifvits af sin gemål, den äregiriga Caroline. Madame kunde aldrig förlåta sin dotter hennes uppförande, ty förräderi var något, som den stolta korsikanskan icke förstod sig på. Lika litet som på feighet och svaghet. Hon kunde därför heller aldrig finna någon ursäkt för kejsarinnan Marie-Louises beteende mot Napoleon. Huru betecknande för M:me Letizias karakter är icke följande yttrande om kejsarinnan: »Om man vill hindra henne att bege sig till min son, så kan hon knyta hop lakanen i sin säng, hissa sig ned från sitt fönster och fly under någon förklädnad. Det skulle jag göra i hennes ställe. Ty när man är gift, så är det för hela lifvet.» Och med kännedom om signora Letizias trofasta hängifvenhet mot sin make och aldrig vacklande mod under oroligheterna på Korsika kan man ej tvifla på, att hon verkligen menade hvad hon sade och äfven kunnat vara i stånd att göra det.

Sedan det allierade Europas dom öfver Napoleon fallit, lämnade äfven M:me mère Frankrike. Hon begaf sig till en början till Rom i afvaktan på sonens kallelse. Till Elba vill nämligen den gamla damen, till den son, som nu bäst behöfver den moderliga ömheten. Napoleons älsklingssystem, den sköna och lättsinniga, men tillika godhjärtade och ömsinta Pauline, delade moderns önskningsar i detta fall. På sommaren 1814 skyndade Madame till landsflyktingen, och någon tid därefter installerade sig äfven Pauline på ön. För Madame är denna förvisning ingen olycka. Tvärtom. Hon har sin son i närheten och träffar honom hvarje dag, och han är öm och uppmärksam mot henne. Hon lefver i lugn och har en känsla af hemtrefnad, som hon saknat i Paris. Huru nöjd är hon i själva verket icke, där hon sitter vid sitt arbetsbord, sysslade med sitt tapisseri och med ett litet porträtt af sin Napolione framför sig, omgifvet af brokiga garnnystan! Fram på vintern öppnar hon sin salong för den fina världen på Elba. Lika sällan som hon visade sig vid de glänsande hoffesterna i Tuilerierna, lika ofta deltagar hon nu i de anspråkslösa soaréer och assembléer, som öns societet ställer till, och intager alla genom sitt rättframma väsende och sin enkla värdighet.

Emellertid mognar hos Napoleon beslutet att återvända till

Frankrike. Modern anar snart hans tankar och ställer hela sin ej ringa förmögenhet till hans disposition. Då Napoleon meddelar henne sin afsikt, säger hon till honom: »Res, min son! Himlen tillstodjer ej, att du dör af gift eller i en dig ovärdig sysslolöshet, men med värjan i hand.»

När hans framgång är tryggad, kallar han modern till Frankrike, dit hon anländer den 1 juni — ack, endast 17 dagar före Waterloo! Ödet har således åter i beredskap en pröfning, den bitt-raste af alla för modershjärtat. Hon ser nämligen icke blott sin son för andra gången störtad från maktens tinnar, utan måste äfven underkasta sig en oåterkallelig skilsmässa. Den 28 juni 1815 inträffar det sista afskedet. Ett ögonvittne skildrar det så: två tunga tårar färade Madames ännu regelbundet sköna ansikte. Öfver hennes skälvande läppar kommo endast dessa tre ord: »Adieu, mon fils!» Kejsaren kramade den utsträckta handen, svarande: »Ma mère, adieu!»

* * *

Ett par veckor senare lämnade hon för alltid Frankrike och begaf sig till Rom. Därmed vidtager det tredje och sista skedet af hennes lefnad. Hon dömer sig hädanefter till en fullständig tillbakadragenhet och vill bära sorgdräkt till sin sista stund. Ack, hon har ännu 20 år att lefva!

Med sin halfbror, kardinal Fesch, bebodde hon ett gammalt palats, rymligt nog att kunna härbergöra de medlemmar af familjen, som tid efter annan slogo sig ned i Rom på besök hos modern. Upprepade gånger begärde hon, ehuru förgäfvets, af Europas suveräner att få begifva sig till St. Helena. Napoleon själf motsatte sig dock den nästan 70-åriga moderns plan att företaga den långa och farliga resan. Men kunde hon ej personligen få vara hos honom, så gingo i stället hennes tankar ideligen till den olycklige sonen. Denne synes också ofta ha vändt sin hägkomst till modern. Rörande är i sanning hvad en af hans läkare, Antommarchi, berättar: »Det var under kejsarens sista sjukdom. Han skildrade en dag för mig sin mors kärlek, ömma omsorg och uppoffringar. Plötsligt afbryter han sig och säger: 'Ni, doktor, aktar hvarken trötthet eller mödor, när det gäller att lindra mina plågor. Men hvad är ändå allt hvad ni förmår emot en mors omsorg och kärlek? Ack, maman Letizia!'. Därvid drog han täcket öfver hufvudet och vände sig mot väggen».

Så möttes moderns och sonens tankar ständigt öfver den vida oceanen, som så obarmhärtigt skilde dem åt. Snart blef skilsmässan ännu fullständigare. Döden kom som befriare till fången på St. Helena redan 1821. Något öfver två månader efter hans frånfälle bragtes underrättelsen därom till modern. Den drabbade henne tyngre än något annat slag. Hennes djupa sorg präglades dock af en stilla resignation. Religionen gaf henne tröst — hon var alltid en naivt och varmt troende katolik — men ännu mer upprätthölls hon af sin egen sunda, naturliga lefnadsvishet. Vid ett tillfälle yttrade hon: »Min son störtades, han gick under långt borta från mig. Mina barn lefva i landsflykt; jag har måst se det ena efter det andra af dem nedstiga i grafven. Själ är jag gammal och öfvergifven och lefver utan glans och höghet. Men ändå skulle jag ej vilja utbyta mitt lif mot den mäktigaste drottning i världen». Eller vid ett annat tillfälle: »Man bör lefva efter sin ställning. När man ej längre hör till denna världens högt uppsatte, är det löjligt att låtsas sig vara det. Ringarna pryda våra fingrar; det händer dock, att de falla af, men fingrarna hafva vi kvar». Sådan var Madames filosofi, och man måste erkänna, säger Cherbuliez i sin essay, att när det gällde att finna tröstegrunder, den gamla damen förmådde lika mycket som trots någon filosof.

Ännu dystrare skulle dock lifvet komma att te sig för henne. Pröfningarnas mått var icke rågadt. Vid 80 års ålder föll hon omkull under en promenad och afbröt lårbenet. Tillståndet var i början betänkligt, men hennes märkvärdigt starka fysik segrade. Benbrottet kunde dock icke läkas, hvadan Madame för sin återstående lefnad — ännu sex år — fann sig beröfvad förmågan att fritt röra sig. Kort tid därefter drabbades hon af en ny olycka, hon blef nämligen fullständigt blind på båda ögonen. På detta sätt afstängd från den yttre världen, koncentrerade hon sina tankar kring den underbare man, åt hvilken hon gifvit lifvet. Glansen af hans makt och ära hade fordom någon gång skurit i hennes ögon; nu mildrades det starka skenet af den slöja, som tiden lagt däröfver. Allt mera vänder hon sig dock från *sonen-kejsarens* minne och återgår så gärna till hans barndoms- och ungdomsdagar. Det är hennes fröjd att för sin omgifning få tala om den lille Napolione, om den unge officeren, om huru han alltid roade sig med att rita soldater på väggen i lekrummet, om hans anlag för matematik, hans järnflit, hans brinnande ärelystnad.

Stilla och enformigt glida dagarna hän i palazzo Rinuccini hos

M:me Letizia. Hon hade i mycket bibehållit sina yngre dagars vanor och dräkt. Alltid klädd i svart numera, bar hon, som fordom den unga husmodern i Ajaccio, om vintern ett förkläde af svart siden, om sommaren ett dylikt af hvitt tyg. På morgonen företog hon sin sedvanliga promenad, d. v. s. hon fördes i sin rullstol genom vånningen, under det hon samspråkade med sin broder kardinalen eller någon uppvaktande. Därefter intog hon sin vanliga plats på en soffa och sysslade med sin slända, som hon handterade med stor skicklighet, trots sin blindhet. Förr hade hon skött spinnrocken med samma färdighet och tillfredsställelse. Under arbetet lyssnade hon till föreläsningen af någon allvarlig bok. Helst hörde hon om krigen under republiken och kejsardömet.

Förunderligt väl bibehöll sig in i det sista äfven hennes yttre. En fransman, som såg henne kort före hennes död — hon var då nära 86 år gammal — beskriver hennes utseende på ungefär följande sätt. Hennes vördnadsvärda anlete bar ännu tydliga spår af ungdomens skönhet. Den något långdragna profilen visade den välbekanta bonapartska typen. Näsan var fin och rak, af samma form som Napoleons. De fordom svarta och glänsande ögonen hade nu en gråaktigare skiftning till följd af blindheten. De magra, vaxbleka kinderna voro endast obetydligt fårade. Ett drag af vemodig resignation låg öfver den fina, välbildade munnen, och den något framskjutande hakan bildade afslutningen till en så härlig profil, att man kom att tänka på en antik kamé af någon romersk kejsarinna.

En annan fransman, skalden Méry, som samma år aflade ett besök hos henne, hemför ett outplånligt intryck af den gamla damen och utbrister i sin skildring af henne: »Det är, som gäfvé Korsikas klimat bronsens fasthet åt sina söners och döttrars kroppar och bevarade deras sjäalars kraft ända in i dödsminuten. Hos denna kvinna, hvars kroppsliga mekanism tycks hafva afstannat, sjuder ännu blodet varmt och lefva ännu de upphöjdaste egenskaper». — När någon en gång bad henne förklara hemligheten af hennes lifskraft, gaf hon det enkla svaret: »Jag har alltid gått från bordet med bibehållen matlust, och vid hvarje olycka, som drabbat mig, har jag undergifvet fogat mig efter Guds vilja».

Befrielsens timma för den ädla, gamla damen var dock ej långt borta. Den 27 jan. 1836 fick hon ett häftigt feberanfall. Vid full sans begärde hon dödssakramentet, som gafs henne samma dag. Ännu hade hon dock fyra dagar kvar, och hvarje timme af dessa använde hon, i besittning af sin fulla själskraft, till dödsberedelser.

Hon fick glädjen att omfamna ännu en gång endast sina söner Lucien och Jérôme. Napoleon, Elise och Pauline hade gått före modern. Joseph var i landsflykt i London, Louis låg för döden i Florens. Caroline, ex-drottningen af Neapel, hade velat komma, men väntade förgäfvades på kallelse från modern, som aldrig förlåtit hennes förräderi mot Napoleon. M:me mères lif slocknade stilla den 2 febr. 1836.

Fyra dagar efter hennes död strömmade högtidsklädda skaror till den i strålande skrud smyckade St. Peterskyrkan, under det klockorna ringde och dånande artillerisalvor aflossades. Man firade en ny påfves tillträde till regeringen, men midt under denna pomp och ståt fördes en enkel kista, ledsagad af några få trogna och många fattiga, från det i svart höljda palazzo Rinuccini till den hel. Ludvigs kyrka. Kistan inneslöt kvarlevorna af den af samtiden nästan bortglömda kvinna, som varit moder till en af världshistoriens märkvärdigaste personligheter.

Madame hade uttalat en önskan att hvila i hemlandets jord. Men icko förrän 1851, sedan hennes sonson Louis Napoleon blifvit Frankrikes president, skedde förflyttningen af hennes stoft till Ajaccio. Vid ingången till det grafkapell, i hvilket den minnesvärda kvinnan funnit grafvens ro, står ett svart marmorblock med den enkla inskriften: *Maria-Letizia-Ramolino-Bonaparte. Mater Regum — konungars moder.*

Agnes Henckel.

Något om Frankrikes och Tysklands sjuksköterskor.

I Frankrike är frågan om de skolade sköterskornas vara eller icke vara så indragen i den strid, som pågår mellan de klerikala och de liberala partierna, att den ej kan sägas hafva någon själfständig tillvaro. »La secularisation» eller »laïcisation des hôpitaux» är, dess värre, en fråga af politisk betydelse, ej blott en räfst till afskaffande af gamla missbruk och införande af moderna förbättringar. Sjukvården är i Frankrike sedan gammalt en de religiösa ordnarnas sak. Med undantag af några få lasarett (de flesta af dessa tillhöriga Paris kommun) är det öfverallt andliga systrar (nunnor) som med tillhjälp af ett antal manliga och kvinnliga tjänare vårda de sjuka.

Presterna och deras vänner känna nogsam det inflytande som från sjuksalarna kan öfvas på befolkningen och strida därför till det yttersta för att bibehålla dessa »religieuse» såsom sjuksköterskor; men detta inses äfven af deras motståndare, som därjämte finna kraftiga bundsförvanter bland läkarna, hvilka fordra, att deras patienter skola vårdas utan politiska eller religiösa biasikter, samt önska en grundligare utbildning för sköterskorna än den klostren kunna gifva.

Klostersystrarnas inöfvande till sjuksköterskor tillgår så, att den unga novisen får åtfölja en äldre, van sköterska under hennes arbete, samt hjälpa till därmed, intill dess hon anses färdig arbeta på egen hand. Någon som helst teoretisk lärokurs finnes ej, och studiet af anatomi och fysiologi lär väl svårligen kunna införas i klostern. Dessa klostersystrar äro ofta mycket hängifna och själfuppoffrande, också är det ej mot dem personligen missnöjet riktas, utan mot den uppfostran de erhålla, hvilken ej ger dem tillräcklig utbildning, samt, ännu mer mot de ordensregler, hvilka bindande och hindrande inverka på deras lämplighet såsom sjuksköterskor. En »religieuse» är nämligen alltid i *första hand nunn*a, i den *andra sjuksköterska*, *lära*rinna, eller hvad annat blifvit henne anvisat, och med »nunn» menas härvidlag en människa, som med ett heligt löfte förpliktigt sig att sätta lydningen mot sina ordensregler och mot sina andliga förmäns befallningar framför alla andra hänsyn i världen, framför plikten mot sina patienter, mot läkaren, ja äfven framför sin egen öfvertygelse och samvetets röst om dessa skulle råka i strid. Att detta kan gifva anledning till allvarsamma missförhållanden inses lätt, äfvensom att läkarne och de anhöriga stå fullkomligt maktlösa gent emot en befallning från den andliga öfverheten; sjuksköterskan lyder helt enkelt under en auktoritet, som undandraget sig all kontroll från deras sida som använda henne, och om detta än i de flesta fall passerar utan menliga följder, finnes det dock tillräckligt många exempel då motsatsen inträffat, särskildt när sjuksköterskans ställning missbrukas till bedrifvande af religiös propaganda, något för hvilket man äfven i vårt goda land Sverige borde hafva ögonen bättre öppna än som brukligt är. Sjuka människor böra ej utsättas för omvändelseförsök, som afse att locka dem till afgöranden, hvartill de behöfva sina fulla själskrafter; äfven om dessa »försök» utföras i bästa afsikt, måste de dock stämplas såsom i allra högsta grad olämpliga i ett sjukrum, hvarifrån fanatism, af hvad slag det vara må, bör hållas fjärran.

Äfven andra anmärkningar göras mot de klerikales sätt att förvalta lasaretten; sysslors bortgifvande till skyddslingar, gyn-

andet af *de* fattiga sjuka, som lifligast tala om sin religiösa tro m. m. d.

Främst bland dem som arbetat för införandet af skolade sköterskor och en rationel sjukvård nämnes d:r Bourneville, hvars energi Frankrike har att tacka för ordnandet af de båda utbildningsanstalterna vid Bicêtre och La Salpêtrière, den förstnämnda för sjukskötare, den senare för sköterskor. Utbildningen vid dessa anstalter omfatta väl endast den korta tiden af 10 månader, men eleverna få under denna tid goda teoretiska kunskaper sig meddelade genom föreläsningar af såväl lärare som lärarinnor, samt deltaga äfven i praktiska öfningar; flera examina under läroåret kontrollera elevens framsteg, och vid afslutningen utdelas betyg och diplom. Oaktadt denna kurs gifvetvis är för kort för att tillfredsställande betrygga sköterskornas lämplighet och duglighet i sitt kall, ger den dem en god grund; nödvändigheten af fortsatt utbildning tyckes äfven varit insedd, enär Paris municipalråd redan 1880 beslutat ordna en fortsättningskurs (École de Perfectionnement) vid lasarettet La Pitié. Vid förfrågan därstädes 1895 gafs dock det egendomliga svaret: »teorétiquement ça existe mais pratiquement ça n'existe pas encore.»

Ifrån dessa båda anstalter sändas sjukvårdare och sköterskor till de lasarett eller enskilda personer, som begära sådana. Försök är äfven gjordt att få till stånd en trupp privatsköterskor, som skulle kunna erhållas på begäran genom Bureau de l'Administration publique, men detta försök har ännu så länge haft mycken liten framgång.

Någon sjukvård för landtbefolkningen motsvarande den engelska distrikt-nursing, finnes ej, klostren och enskilda personer gifva den hjälp de förmå.

En annan ur yrkes-synpunkt föga lyckad form ikläder sig barmhärtigheten vid de årliga stora vallfarterna till Lourdes m. fl. undergörande orter, då damer ur alla samhällsklasser erbjuda sig såsom vårdarinnor af de sjuka under färden; denna sjukvård torde dock i allmänhet vara mera i öfverensstämmelse med det väntade miraklet än med nutida begrepp om dylik vård.

Äfven bör nämnas att den franska afdelningen af Röda korset räknar till sin disposition 6,000 sjukvårdare och sjuksköterskor, samt att den anordnar kurser för »les dames infirmières» (frivilliga sjuksköterskor). Om dessa kurser, liksom om dessa sköterskors utbildning i öfrigt föreligger inga uppgifter, antagligen ingår i ofvannämnda siffra ett stort antal klostersistrar.

I Tyskland har föreningar och stiftelser af allahanda slag tagit sjukvårdsfrågan om hand, och om än de flesta af dessa förnämligast åsyfta att vid utbrytande krig kunna ställa ett tillräckligt antal dugliga sköterskor till arméns tjänst, så har dock landet under tiden stor nytta af denna med efterföljansvärd energi bedrifna fredliga rustning.

Bland dessa stiftelser må vi nämna Röda korset, diakonissanstalterna, Vaterländische Frauen-Verein samt Johanniterorden. Denna sistnämnda torde vara särskildt för Tyskland egendomlig. I sina statuter, likasom genom sitt namn, angifver sig detta sällskap såsom arftagare till den historiska, fordom så mäktiga Johanniterriddarnes orden. Denna var, som känt är, ett andligt brödraskap, hvars ursprungliga uppgift var att *vårda de sjuka pilgrimerna* i Jerusalem, och som tog sitt namn efter Johannes den barmhärtige, biskop af Alexandria. Den tiden ägde brödraklostret ett motsvarande nunnekloster med samma namn och uppgift. Sedermera utsträckte Johanniterbröderna sin verksamhet till att äfven *beskydda pilgrimerna* på deras färd, och därigenom var den krigiska riktning angifven, som skulle göra *striden mot de otrogna* till den lösen, som från alla länder samlade städse växande skaror under Johanniterriddarnes banér, och som under mer än ett århundrade lyfte orden till en politisk maktställning, sådan väl intet annat ordenssällskap under någon tid intagit. Under nyare tiders förändrade förhållanden blef dock den stolta oafhängiga Johanniterorden först öfverflödig, sedan besvärlig, hvarför dess ägendom indrogs till staten i det ena landet efter det andra; detta skedde i slutet af förra och början af detta århundradet. I Tyskland upplöstes orden officiellt år 1811 och den nuvarande *K. Preussiska Johanniter-Orden* torde väl närmast vara att anse såsom en vacker gård åt det stora minnet af de forne Johanniterna.

Genom det höga beskydd den åtnjuter, liksom genom de ganska betydliga penningemedel öfver hvilka den disponerar, äger den dock ett stort inflytande och utöfvar mycket godt. Sällskapet räknar omkring 3,000 medlemmar, äger öfver 40 sjukhus i olika delar af Tyskland, underhåller ett härberge i Jerusalem, där såväl betalande som obemedlade resande af alla nationer mottagas; den låter årligen på sin bekostnad vid diakonissanstalterna utbilda sjuksköterskor, hvilka sedan under namn af »Johanniter-ordens tjänande systrar» skola stå till dess disposition såväl i freds- som i krigstid. Våra dagars riddare fylla väl förnämligast sina förpliktelser genom erlæg-

gandet af den rätt höga årsafgiften. Under 1870 års krig hade dock omkring 300 Johanniter anmält sig till sjukvårdstjänst. (Möjligt voro dock dessa på J. O:s bekostnad utsände diakoner). I fredstid äro de skyldiga vara de »tjänande systrarne» till hjälp och råd, men hur pass verklig denna hjälp är förefaller oviss. Emellertid står, i händelse af krig, till sällskapets disposition 425 Johannitersystrar, 1,413 diakonissor samt 300 diakoner.

Vaterländischer Frauen-Verein, som genom sina afdelningar sträcker sin verksamhet till många nyttiga områden räknar äfven sjukvården till dessa; så voro under föregående år 889 fast anställda sjuksköterskor samt 387 extra anställda i föreningens tjänst. Större delen af dessa sköterskor tillhörde Röda korset eller diakonissanstalterna, ett ringa antal (29 st.) voro katolska klostersystrar.

Det tyska Röda korset har utvidgat sin verksamhet genom den nyligen bildade *Volksheilstättenverein vom Rothen Kreuz*, en förening för anläggandet af sanatorier för obemedlade lungotspatienter, något som visat sig vara synnerligen väl behöfligt. Dessa anstalter stå under Röda korsets skydd, och såväl dess sjukvårdspersonal som dess materiel skall, i händelse af krig, disponeras för de sårades räkning.

Äfven verka otaliga större och mindre föreningar i alla delar af landet efter olika program för sjuk- och fattigvård; tyvärr synes dessa båda ändamål vanligen vara något för mycket sammanblandade, då ofta nog en och samma person beräknas skola vårda de sjuka och se till de fattiga.

Hvad nu alla dessa sjuksköterskors utbildning angår, så torde tiden därtill i allmänhet ej sträcka sig utöfver 6 månader. Detta är åtminstone maximum af hvad som bestås Johannitersystrarna; i fråga om kursernas innehåll föreligger tyvärr inga uppgifter, men det torde vara öfvervägande praktiskt.

Angående sjuksköterskornas allmänbildning och samhällsställning finnes här som öfverallt systrar tillhörande diakonisshemmen eller Röda korset af rätt olika bildningsgrad. Med Johannitersystrarna förhåller det sig annorlunda. Deras arbete är en fri kristlig kärlekstjänst. De hafva förpliktigt sig till att *hjälpa när och hvar de kunna utan att taga någon som helst lön för den vård de gifva*. Inkallade till direkt tjänstgöring betalar orden såväl deras resa som deras vivre. (Johannitersystrarna inkallas ofta till ordens sjukhus för att hjälpa eller vikariera för de ordinarie, vanligen diakonissanstalten tillhöriga, sköterskorna. Johannitersystrarnes utbildning och förpliktelser svarar troligen mot den »kvinliga värneplikt»

fru Adlersparre så varmt förordade.) Men eljest är det vanligen från sina hem de hjälpa närboende behöfvande sjuka. Under sådana villkor säger det sig själf, att endast de som ej behöfva lefva af sitt arbete, och som hafva sin tid tämligen till sin egen disposition kunna verka såsom Johannitersystrar. Kommer så därtill glansen af den höga protektionen och de stora minnena, så är ej att undra på, om Johannitersystrarna till stor del utgöres af hustrur, döttrar, systrar m. fl. anförvandter till Johanniterriddare; de hafva ofta nog på sina gods bland egna underhafvande full öfning för sin kunskap.

Diakonissinstitutionen står sedan länge tillbaka högt i Tyskland; som man vet, var det hos de tyska diakonissorerna Florence Nightingale sökte och erhöll sin första utbildning. Johanniter-orden och diakonisshemmen arbeta i bästa samförstånd, Johannitersystrar öfvergå ej sällan till diakonissor, ja, en af ordens chefer har nyligen uttalat som sin åsikt: »att vår tids kvinnor skulle i en vidgad diakonissverksamhet finna fält för sin arbetsifver, utan att behöfva konkurrera med männen på deras områden — och så vore den kinkiga kvinnofrågan löst!»

Af den i föregående artiklar*) lämnade hastiga överblicker af sjuksköterskornas förhållanden i olika länder se vi, att sjuksköterskornas kall, hvilket fordom endast var en det medlidsamma hjärtats impuls att hjälpa, i vår tid utvecklats till ett yrke, för hvars tillfredsställande utöfvande ställas stora fordringar på fack-bildning samt äfven, att denna dess utveckling gestaltat sig ganska olika i de skilda länderna, allt eftersom den påverkats af olika national-lynnen, ekonomiska och andra förhållanden. I England hafva sjuksköterskorna sålunda redan organiserat sig i fackföreningar, och deras nästa, ej alltför aflägsna mål, är att erhålla en lagligt erkänd examen och ett lagligt register öfver dess examinerade sjuksköterskor, hvilket innebär ett skydd för deras yrke, liknande det gymnasterna åtnjuta i Sverige. De skola säkerligen inom kort nå detta mål. I Frankrike kommer sjuksköterskornas öde troligen länge ännu att bero af politiska förhållanden. I Tyskland har sjukvården till den grad gjorts till en välgörenhetssak, att dess utveckling såsom yrke allt för mycket förbisatts. Föreningar af välgörande personer, som själfva litet eller intet förstå af arbetet, har gjort sig till sjukvårdens och äfven *sjuksköterskornas* förmyndare på ett sätt som i stort taget måste värka hämmande, och den dag då sjuksköterskorna få hafva någon mening i hvad som

*) Se »Dagny» 1896 häft. 2. »Ett och annat rörande sjukvård och sjuksköterskor», och häft. 7 »Något om Englands sjuksköterskor».

rör deras egna intressen och förhållanden är nog där mycket aflägsen. Däremot har Tyskland bättre än något annat land förstått värdet af den *frivilliga hjälpen*, hvilken visserligen aldrig hvarken *kan* eller *bör* ställas i jämbredd med den ordinarie fullt yrkesmässiga sjukvården, men som dock under förutsättning af utbildning och god ledning kan blifva denna till en nyttig hjälptrupp.

Vi hafva i det föregående citerat en dansk auktoritet fru Ch. Norrie-Harbou. För att nu återvända till den af henne framhållna synpunkten: tillfredsställelsen för den enskildta utöfvaren af en sjuksköterskas kall, så bär historien genom sekler vittne om kvinnors åsikt i den saken. I alla tider och i alla länder har kvinnorna ansett sjukvården såsom ett dem speciellt tillhörigt område, åt hvilket de med glädje ägnat lif och krafter, antingen det nu varit såsom klostersystrar, diakonissor, frivilliga vårdarinnor eller yrkessköterskor. Det stora tillopp af bildade aspiranter till sköterskekallet, som våra dagar bevittnat, betecknas ofta såsom ett »mod för dagen»; möjligen ligger någon sanning häri, men den sanning är helt säkert vissare att, så fort de olägenheter blifvit afhjälpta, som särskildt i protestantiska länder gjorde sjukhusen snart sagdt otillgängliga för bildade kvinnor, följde dessa sin naturliga ingifvelse att på detta område söka gagna.

En *kvinn*a säges hafva anlagt det första af historien kända offentliga sjukhuset. Därom berättas: »en romarinna, vid namn Fabiola, lefvande i 3:de århundradet af vår tideräkning, lät vid Tiberns strand uppföra ett rymligt hus för att där mottaga fattiga sjuka och krympingar; efter detta exempel byggdes snart flera dylika hus».

Hade kvinnorna fasthållit detta intresse för den *offentliga* sjukvården, så hade de säkerligen äfven kunnat bibehålla ett visst inflytande på densamma och lasaretten hade ej behöft blifvit dessa af de fattiga så afskydda, af de rika så föraktade platser, som de ända ned till våra dagar varit. De bildade kvinnorna hafva här försummat mycket, som utan tvifvel blir dem svårt att nu taga igen; under det att männen oförtrutet arbetat inom läkareområdet, ha kvinnorna förbisett hvad de kunde hafva uträttat inom sin del af sjukvården; de hafva nöjt sig med att i hemmen »vårda de sina». Denna gärning är utan tvifvel vacker, man skulle dock önska något mer. Ty ej blott den enskildta kvinnan kan här gagnande fylla en plats, utan kvinnorna *samfällt äga* här en mission i kulturens tjänst att utföra, — en mission, hvars räckvidd och inflytande är snart sagdt obegränsad. Af alla de verksamhetsfält, i hvilka den s. k. kvinnorörelsen kan sägas utmynna,

skulle säkerligen intet visa sig tacksammare att uppodla än detta, — *men då måste det nyvaknade intresset för sjukvård och därmed sammanhängande förhållanden tillvaratagas, näras och fördjupas, — ej för ytligas*, hvilket det nog, tyvärr, står i fara att göra. Att detta uraktlåtes är detsamma som att kvinnorna åter försumma den behagliga tiden, då de kunde få inflytande på sitt lands utveckling, sig själfva och andra till gagn.

* * *

Att påpeka hvad som här borde göras faller utom området för denna lilla artikel, men om tillräckligt intresse finnes, bör äfven sättet att gagna kunna uttänkas. En den bästa början är redan gjord genom danandet af bildade kvinnor till sjuksköterskor, och om dessa än mången gång måste finna sig uti onödigtvis tunga och ogynnsamma förhållanden, skall helt visst deras inflytande småningom göra sig gällande i ett bättre ordnande af deras arbetsfält. Den viktigaste, den mest maktpåliggande delen af detta arbete kommer fortfarande och alltid hvila på dem, som genom att plikttroget och insiktsfullt sköta sitt kall allt mer vinna aktning och förtroende såväl för detta kall själf som för dem som förstå att på ett värdigt sätt uppbära detsamma. Hvad som nu framför allt behöfves för att deras arbete må blifva så allmänt gagnande som det bör vara, är ett kraftigt stöd utifrån. Här kunde föreningar sådana som de i England och Tyskland befintliga uträtta mycket godt; troligen kunde såväl statens som kommunens bistånd sedermera utverkas.

M. L—d.

Bara en flolgubbe,

Ännu finnes det en speleman af gamla stammen, som med sina sprittande polskor kan sätta lif i gammal och ung. Folktron vill veta att han lärt sig spela af näcken själf. Nog förmår hans stråke framtrolla toner, som klinga af lust, som smälta af vemod. — — —

Han kom till herrgården som supplikant med en lista, som pastorn uppsatt åt honom. Hans enda ko hade dött, och han bad så bevakande om litet hjälp till att köpa sig en annan. Inom ett år hade han mistat först sin hustru och sedan sin ko, tvenne öfver-

väldigande slag för den 72-åriga gubben och fattiga torparen. Den lille mannen med de kloka, lifliga ögonen rörde ock sin musikaliska talang. Han lofvade komma åter med sin fiol. Men våren och sommaren förflöto, utan att Pelle Fors hördes af.

En strålande höstdag manade till ett besök hos honom i stället. Från den dammiga landsvägen ledde en smal skogsstig uppför berg, utför backar till Pelle Fors i Gröndal. En liten barfotad gosse tjänstgjorde som förspringare och vägvisare. Den låg där så idylliskt den lilla röda stugan vid foten af berget, med trädgårdstjappan och åkerlappen omkring sig. Äpplen och päron dignade på de små träden, rosenbusken blommade för andra gången, några astrar prydde rabatten, men ogräset växte i kapp med dem, stack upp bland rosorna och betäckte trädgårdsgången. Trädgården hade utgjort mor Fors' stolthet, men den ordnande handen var borta. På förstubron stod Pelle Fors, skyggade ögonen med handen och tittade förbluffadt, men vänligt på den ankommande. Bakom honom stod hans elev »starrbligande» och såg ingenting mindre än musikalisk ut. Det händer understundom, att gubben Fors på några veckor har en eller ett par långväga helpensionärer i sin fiolskola. Ibland går han själf omkring och lär ungersvennerna sina melodier. Heder och tack åt Pelle Fors för den lärdomen! Handklaverets adepten äro nog många ändå.

I den lilla kvafva, dammiga kammaren, med färglagda bilder på väggarna, med mors brokiga lapptäcke på den uppbäddade liggsoffan, med kringspridda tidningar, utdruckna kaffekoppar, några kvarglömda sockerbitar och fiolen och stråken på bordet, torkade Pelle af en stol med afvigsidan af handen och satte fram dem åt sin gäst. På den andra stolen slog han sig själf ner med fiolen under hakan. I den öppna kammardörren stod bonddrängen-eleven, grinande och gapande. Fiolkonserten börjar. Den ena lifliga smålandspolskan aflöser den andra. Med lif och lust far stråken öfver strängarne, foten trampar takt. Hvem känner icke lust att göra så med, men moitiéen i dörren är icke inbjudande.

Den drastiska Pintorpaperskan kommer nu — en verklig »Hexentanz» med hin onde och den elaka Pintorpafrun som »dramatisk personæ». Den beskriver huru den onde fick i sina klor denna celebritet på elakhetens område. Först ber hon så bevekande: »Söta fanta' mig i-inte-e än! Sedan jämrar hon sig: »aj, aj; aj, aj; aj, aj», när han sätter klorna i henne, under hvilket jämmer stråken beledsagar melodien och stregrar effekten med knackningar mot lådan (s. k.

pumpningar, som Pelle sade). Allt vildare blir takten, tonerna ropa: »jag tar dig, jag tar dig, jag tar dig!» Den stygga frun har fått sin lön. Så som Pelle spelade denna polska var den oemotståndligt medryckande, den gick med schwung och eld.

Det var en egendomlig konsert denna i den låga kammaren (hälgdagsrummet) där det prydliga lapptäcket ännu påminde om mor, men där hennes ordnings- och renlighetssinne saknades. Under ett intermezzo försvann värden för att bjuda på kaffe. Han hade nyss varit på kalas och enligt allmogens (synnerligast kvinnornas) vana gömt hem af kaffebrödet, så att han var särskildt väl utrustad med »dopp». En inblick i hans diminutiva kök och i stugan (daglig-rummet) gjorde ej fägningen lockande, men det var att svälja och blunda för tillredelsen för att ej såra den välmående gubben. Sedan denna själf »smort läppalär't» (lädret) med den outhärliga nektarn, tog han till visorna. Det var icke vackert att höra den 72-åriga spelmannen sjunga, men det var obeskrifligt rörande, och fiolen sjöng med dessa folkvisans vemodiga toner. Gubben, fiolen och den torftiga stugan tolkade på ett särskildt sätt folkets tanke och känslolif — mera verkligt än den skolade rösten, pianot och salongen. Kän-slosamt klagande var denna:

*»Hur länge skall hjärtat slå hetsiga slag?
Skall suckan ej en gång upphöra?
Skall tårar utgjutas allt intill min graf?
Skall sorgen tillstånga mitt öra?*

*Den vännen jag hafver den håller jag så kär,
Jag fåfängt emotstår dess låga,
Ty själen intages af kärlek så stark,
Och lifvet mig blifver en plåga.*

*Den oro, som mig möter,
Gör själen så matt,
Jag värdeslöst på sängen mig kastar.
Skymningen bådär den mörkaste natt,
Jag genast till heila mig hastar,*

En annan var sorgset förebrående:

*»Förgäffres uppå stigen jag dig att söka går,
Jag lyssnar, ropar, och jag lyssnar åter
Dit rådet är, som blåser, och böljan är, som slår,
Men vännens röst sig intet höras låter.*

*Skjarne de gå uppå himmelen den blå,
Så vandra mina tankar och ingen hvila få
Förrän jag finner vännen, den jag söker.*

*En tid det var så roligt, den tid förseunnen är,
Då vänskap du i hjärtat för mig hyste,
När jag gick ut åt lunden, då var du för mig där,
Det minnas himlens stjärnor, som oss lyste,
Det löfte du mig gaf att bli min tröst och staf,
Och om de vore större än det stora vida haf,
Så rymde aldrig glädjen, som jag kände.*

— — — — —

De muntra visorna med deras mindre fina bondhumor lämnas åt sitt värde.

Visan om Ole Bull sjöng han med förkärlek. Den är icke egentlig folkvisa utan torde hafva härflutit ur någon bombastisk klockare-skollärares penna eller måhända leda sina anor från »skaldekoningen» Ahlstrand och lyder, som följer:

*»En fågel i skogen, det är Ole Bull,
Som spelar i morgonens rödaste gull,
Då solen går upp under blånande sky,
Och kärleken hviskar i lundernas dy.*

*Väl känner han konsten, men icke i bur,
En lärjunge är han af dig, o natur,
Man hörde den skalan i vårvindens brus,
I fjällarnes eko, i »elfvornas»*) brus.*

*Då fick han vid hvirflande fors utmed strand,
Förtrollande stråken ur strömkarlens hand,
Det djupast han hörde i barndomens bröst,
Förklingande toner ur gudomens röst.*

*Klandra ej gåftan, du nordenes son,
Strängarnes välljud är ofranifrån,
Är icke en gnisslande död mekanik,
I min fiol finnes ljuflig musik».*

* * *

*) Elfvorna (elfvarne) en ofta förekommande pluralisbildning i vers hos allmogen, då ordet förekommer i bestämd form. Så t. ex. gossorne i st. f. gossarne.

Besöket hos Pelle Fors föranledde honom till återbesök mot kontant erkänsla, då hans visor och polskor funno sin upptecknare. Vidare bekantskap gaf ock en inblick i hans lefnadsöden. Han är småländing från det för sin fågning beryktade Tjust. Att den krye, liflige gubben icke tillhör de tröge östgötarne märkes noggsamt. Vid 12 års ålder kom han till en blind fiolspelare, var hos honom i 9 veckor och fick sin första musikaliska utbildning. Denne hade blifvit blind genom kräfta i ansiktet, bar en skinnlapp som mask med glas för ögonen, ty han såg skunt på det ena ögat. Han kunde endast förtära flytande föda genom ett rör. Han hade dock funnit en ledsagarinna genom lifvet. Hand i hand vandrade han och hans hustru under många år från gård till gård, idkande en egendomlig byteshandel. Spelmanen gaf sin musik, bondhustrurna gåfvo ull och lin, som det kringvandrande paret sedan »vände till» pengar. »Spela kunde han, som jag aldrig hört maken», tillade Pelle, och att döma af lärjungen, måste mästaren hafva varit en mästare.

Denne lärjunge har nu i sin tur nått mästerskapet och undervisat »öfver hundra elever». »Men det är mest nymodig musik, som de vilja lära sig, polskor och visor fråga de icke efter». Somliga hafva haft mera, andra mindre anlag, men någon skicklighet jämförlig med hans egen ville Pelle icke tillerkänna någon. På bröllop och kalasen äro Pelle Fors och hans fiol omistliga. Och »nödbädder» är han icke, ty han som många andra snillen älskar att offra åt Bacchus, innan han knäpper på strängarna. Ju längre på kvällen, ju gladare blir Pelle, stämmer då upp Pintorpaperskan och skrämmer flickorna med: »jag tar dig, jag tar dig». Det går aldrig så bra att dansa som efter Pelle Fors' musik, påstår ortens danslystna ungdom. Också sågo gårdens drängar och pigor med blida ögon Pelles besök och engagerade honom för aftonen. Till och med gamla hushållsmamsellen glömde sina ömma fötter, sköt tofflorna åt sidan, snörde på sig skorna och lät sig ryckas med i dansen.

Det är 40 år sedan Pelle Fors bosatte sig i Östergötlands skär-gård och förde sin utvalde vän från hembygden i Lofta till det lilla torpet Gröndal. Maken är borta, barnen äro utflugne ur boet, ensam sitter gubben i sin stuga, ensam får han sopa sitt golf (icke att det sker så ofta heller, stugugolfvet och Pelles säng, sällan eller aldrig ombäddad, voro fast betänkliga) och koka sitt kaffe. Grannmor i Tallbacken bakar hans bröd, och som ersättning lagar han skor åt hennes barn.

Än en gång infann sig Pölle, uppsträckt i sin slitna haldagsrock, den gulhvita »fadermördaren» och den nötta sidenhalsduken, lindad några hvarf kring halsen. Det var för att låta höra sig af den på herrgården gästande kammarjunkaren, hvilkens far gjort ett betydande inlägg i Geijers och Afzelii samling af svenska folkvisor. Han spelade sina polskor och mottog sedan, stum af förvåning och förtjusning, fem kronor, som kammarjunkaren räckte honom. Ögonblicket därefter flög han också bokstafligen af glädje, han tog höga skutt, han kilade genom poppelallén med sin skatt hem till sin låga hydda.

M.

Ett kvinligt lärosäte.

Sverige har som bekant intet motstycke till Englands *Colleges*. Det skulle därför kanske intressera svenska läsare att erhålla några upplysningar om ett kvinligt College, där den som skrifer dessa rader en längre tid studerat.

De engelska universiteten bibehålla ännu medeltidens kollegieväsende. Hvarken i Oxford eller Cambridge höra studenterna till någon särskild fakultet utan till bestämda kollegier (*Colleges*), där de bo, intaga sina måltider och erhålla sin undervisning af särskild därför anställd lärarepersonal, s. k. *staff*. Sammanfattningen af dessa stiftelser utgör universitetet. De i Oxford och Cambridge ha under århundraden varit sålunda inrättade, men intill senaste tid tillgängliga endast för den manliga ungdomen. För omkring trettio år tillbaka stiftades de första kvinliga Colleges: *Girton* och *Newnham*, båda i närheten af Cambridge. Yngre än dessa äro *Lady Margaret's* och *Sommerville* i Oxford. Men yngst bland Englands kvinliga Colleges är *Holloway*. Från alla dessa lärosäten, liksom från de manliga, kunna studenterna aflägga fullständiga universitetsexamina, t. o. m. för »Master of Art», motsvarande vår filosofie doktorsgrad.

Det är *Holloway*, som nu skall blifva föremål för min skildring.

Royal Holloway College — så lyder dess fullständiga namn, det invigdes nämligen af drottning Victoria den 30 juni 1886 — ligger på landet, en timmes färd på järnväg från London samt ej långt från Windsor. Omgifningarna äro vackra, Surreys gröna fält, mjuka

kullar och präktiga skogar, Windsorparken och Thamesfloden helt nära. Collegebyggnaden är mycket stor, af rödt tegel och uppförd i fransk renaissancestil efter mönster af slottet i Chambord. Den är beräknad att rymma 180 studenter och en *staff* af omkring 20 lärarinnor samt erforderlig tjänstepersonal. Elevantalet uppgår för närvarande till 103.

Hvarje student har sin egen *study* (arbetsrum) och sitt eget sofrum, visserligen icke stora, men fullt tillräckliga och lätta att göra hemtrefliga eller hvad engelsmännen kalla *cosy*. Föreläsningssalarna däremot äro stora och luftiga och matsalen är ett kolossalt rum. Bibliotek, kapell, tafvelgalleri (med en äkta Turner, tvenne Leighton och flera andra taflor af värde), kemiskt laboratorium, m. m. finnas äfven.

Studenterna få vid sitt inträde i Holloway College ej vara under sjutton år och beräknas stanna högst fyra år. De flesta aflägga universitetsexamina och blifva sedermera lärarinnor. Undervisning kan dock åtnjutas utan skyldighet att aflägga examina. Manliga lärare finnas i flera ämnen, såsom i matematik, grekiska och filosofi. De bo icke inom läroverket, utan resa dit från London eller annat håll.

De ämnen, som hufvudsakligen studeras, äro engelska språket och dess litteratur, matematik, klassiska språk och naturvetenskap. Engelsmännen äro, som bekant, i högsta grad *insular*, allt som rör *the British Empire* ha de tämligen väl reda på; hvad som däremot angår andra länder och folk, undantagandes den klassiska forntidens, är för dem af föga intresse. De nordiska länderna äro nästan okända — när jag först kom till Holloway College märkte jag en viss osäkerhet i mina kamraters uppfattning af »Sweden», som de ofta sammanblandade med »Switzerland» — men äfven hvad rör de stora kontinentala staterna är deras kunskap ganska sväfvande. Af historia ha de visserligen ofta studerat någon »period», såsom t. ex. Karl V:s tidevarf, Ludvig XIV:s eller Fredrik den stores. Men hvad som hände tjugo år före eller efter dessa regenters framträdande ligger utanför deras kunskapsbegär.

Dessa påståenden fann jag ofta bekräftande under min vistelse bland den studerande ungdomen vid Holloway. Det faller af sig själf, att de icke studerade klasserna, — jag menar dem som tillhöra de burgna samhällslagren, som icke ägnat sig åt studier — äro ännu mindre allmäntbildade.

Engelska litteraturen studerades ifrigt, ehuru ganska osjälfständigt, vid vårt College. Man får kanske icke begära, att nitton-å

tjugo-års flickor skulle ha så synnerligen bestämda åsikter om poesi och om sådana diktare som Shakespeare och Milton; men visst är, att större delen af deras uppsatser om dessa och andra den britiska litteraturens heroer hemtades ur de kritiska essayförfattare, som prydde den engelska afdelningen af bibliotekets hyllor. Shakespeare isynnerhet lästes på ett mycket ogenialiskt sätt. Till hvarje examen hörde vissa af hans *plays*, till den högsta examen i engelska — Oxford Honours — sju stycken, valda dels bland tragedierna, dels bland komedierna. Dessa lästes i en bestämd upplaga, den s. k. Clarendon-Press, försedd med hundratals torra, värdelösa anmärkningar, såsom vissa föråldrade ords härkomst, förklaringar af samtida allusioner, hvilka för oss förlorat all betydelse, biografiska upplysningar om historiska personer, o. s. v. Men om Shakespeares allmänmänsklig-
het, hans fördomsfrihet, relativitetsbegrepp, hans geniala uppfattning af lifvet i alla dess former — om allt detta talades föga af lärarna och skrefs, tror jag, aldrig af studenterna. Än värre med de äldre författarna. Chaucer, »engelska litteraturens fader», som han vanligen tituleras, och hvilken i sanning är en värdig föregångare till den store dramaturgen, lästes nästan uteslutande ur filologisk synpunkt. Hans språk är medeltidsengelskan i sin högsta blomstring, och detta har naturligtvis sitt stora intresse för — filologer. Men för unga studerande kvinnor, hvilkas mål är att få en inblick i sitt lands litteratur, kan man väl sätta i fråga, om det ej vore af större nytta att söka bibringa dem en uppfattning af det centrala i en stor diktares snille, än att pina ut dem med torra, ingen och intet utvecklande fakta? Den*) anglosaxiska litteraturen är rik på skönheter af ädel art. Dess naturbeskrifningar kunna ofta täfla i storslagenhet med de bästa, den följande diktningen har att erbjuda. Men aldrig lästes anglosaxiska ur denna synpunkt vid Holloway College, åtminstone aldrig under min tid.

Jag har något utförligare talat om studiet af den engelska litteraturen, därför att detta ämne sysselsatte mig under min tvååriga vistelse vid Holloway, hvarför jag bäst kan bedöma detsamma. Men de af mina vänner, som studerade klassiska språk, arbetade enligt liknande princip. Och att döma af de engelska, med anmärkningar försedda upplagor af de franska och tyska klassikerna, hvilka allmänt begagnades, studerades dessa helt visst på samma sätt.

*) Den första engelska litteraturen förskrifver sig från omkring år 600.

Jag vill dock icke med dessa, som det kan tyckas något hårda omdömen om undervisningsmetoden vid R. H. C.*) — och jag tror vid kvinnliga Colleges i allmänhet — ha ansetts uttala någon förkastelsedom öfver densamma. Önskligt vore endast — och kanske gäller detta icke blott England, utan kan tillämpas på närmare håll — att en massa af de onödiga detaljerna (säger de *onödiga*, ty naturligtvis är detaljarbete till en viss grad nödvändigt) utelämnades för att gifva plats åt en mera allmäntutvecklande och fruktbringande undervisning. Äfven vid självstudium borde den studerande vänjas vid ett mera på sak gående arbete och vid att bilda sig ett eget, om också omoget och många moderationer underkastadt omdöme.

Så mycket om litteraturstudiet. Hvad matematiken beträffar, tror jag denna vetenskap öfver hufvud taget studeras mer i England än hos oss; åtminstone är förhållandet så vid skolorna och äfven de första åren vid ett College. Under min vistelse vid Holloway aflade tvenne af dess lärjungar i Oxford glänsande matematiska examina med högre betyg, än som någonsin förr tilldelats kvinnor och endast några få män. Den afton de återkommo till R. H. C. ordnade studenterna fackeltåg och förde festföremålen i triumf kring *the Queen's Quad***) i en med guirlander och mattor prydd — kolvagn.

Hvad de naturvetenskapliga studierna vid R. H. C. angår, bedrifvas dessa, att döma efter lärarnas mera frisinnade åskådning och äfven *science*-studenternas högre andliga utveckling än *art*-studenternas, i mera kosmopolitisk anda än öfriga studier. Något själfständigt *researchwork* hinner dock ej studenterna åstadkomma på detta område, hufvudsakligen emedan de flesta redan vid ett par och tjugo år aflägga sin kandidatexamen och ägna sig åt undervisning. Däremot togs under min college-vistelse doktorsgraden af lärarinnan i botanik och zoologi, hvilken gjort sig känd genom förtjänstfullt originalarbete, isynnerhet i det förstnämnda ämnet.

Karakteristiska för engelska förhållanden voro de föreläsningar öfver andliga ämnen, hvilka tvänne gånger i veckan höllos af institutionens föreståndarinna. Dessa föreläsningar höllos omedelbart före middagen, och hvarje student, oberoende af hvad hon studerade, ålades att bevista den ena af dessa serier. De båda serierna afhandlade nämligen olika ämnen: ena gången i veckan dryftades någon af bibelns böcker med ur-ortodoxa kommentarier, andra gången

*) Royal Holloway College.

***) Den ena af de inre gårdarna och den där drottning Victorias staty står.

talades om biskop Butlers arbeten, som alltid förekommo mig vara en bäsk dekocht af ofördragsamhet och trångsinne. Och alla studenterna gingo pliktskyldigast till dessa föreläsningar, ofta i förhoppning om en ljuf slummer, ibland med »en rolig bok» gömd under anteckningshäftet. Men ingen tänkte på att opponera sig emot traditionen.

I allmänhet tolererades mångt och mycket i religionens namn. Alla studenter voro ålagda att bevista gudstjänsten i *the Chapel* hvarje morgon och en gång hvarje söndag. Bevisade de sig tillhöra någon sekt, som hade kyrka i den närliggande staden, ägde de dock rättighet att gå dit om söndagarna. Att alldeles uteblifva från offentlig gudstjänst var icke tillåtet. I allt detta hade studenterna att finna sig; hur mycket äkta spontan *känsla*, som rymdes under dessa tvångströjor, skall jag be att få lämna oafgjordt.

Hvad friluftslifvet angår, blomstrar det under alldeles motsatta förhållanden. Där är lösen frihet och oberoende. Tennis, hockey och cricket spelas med stor ifver. Isynnerhet är hockey i ropet. Här hemma spelas dessa spel endast på is och med skridskor. I England däremot spelas det på gräs, hvarigenom spelet naturligtvis får större liflighet och fart. Engelskornas förmåga att springa är ibland rent af beundransvärd och deras uthållighet och grundlighet vid sportens idkande ojämförligt mycket större än vid studiernas. Att vara *tennis-champion* eller *hockey-captain* anses minst lika hedrande som att aflägga en briljant examen och naturligtvis vida öfverträffande ett samvetsgrant andligt arbete utan omedelbara *yttre resultat*.

Vårt College äger äfven en gymnastiklokal samt stor badbasäng, där undervisning i simkost lämnas. Hvarje student äger rättighet att njuta af dessa förmåner utan extra afgift. Bland studenterna har dessutom uppstått en frivillig brandkår, som har öfningar en gång i veckan, ibland inomhus, ibland ute, i hvilket senare fall stora slangar skrufvas till vattenposterna, och College-byggnaden öfvergjutes med kaskader af vatten.

* * *

För dem, som önska mera faktiska uppgifter, meddelas följande: Arbetsåret indelas, som ofvan nämndt, i tre terminer; hvarje sådan består vid R. H. C. af 11 veckor (vid de flesta andra Colleges af 8 veckor). För hvarje termin erlägges en afgift af 30 £ (= 540 kr.), hvori inberäknas allt utom tvätt och läkarhjälp. För undervisning i

musik, sång och målning erlägges dock en extra afgift. Alla utgifter inberäknade går alltså hvarje läsår till omkring 100 £ (= 1,800 kr.). Enligt statuterna kan man efter uppgörelse få kvarstanna i College äfven under ferierna, men mig veterligt har denna förordning icke begagnats af studenterna. Den kolossala byggnaden vid R. H. C. är dessutom så ödslig, sedan alla studenterna lämnat den, att en ferietid tillbringad där ensam troligen blefve allt utom *holiday-like*.

För att vinna inträde vid R. H. C. fordras antingen inträdes-examen eller afgångsbetyg från högre läroverk. Ofvannämnda examen är dock tämligen ofarlig. Som utländska arbetade jag därför sex veckor. Den består af skriftliga uppsatser i engelsk historia, geografi och matematik samt ett engelskt essay öfver förut okänt ämne. Vill man erhålla stipendium, s. k. *Scholarship*, under sin studietid, är dock inträdesexamen en annan och betydligt svårare. Afgångsbetyg för den, som icke aflagt någon universitetsexamen, utfärdades första gången åt undertecknad och förorsakade därför vederbörande ganska mycket hufvudbry. Ett halft år sedan jag lämnat College erhöll jag dock ett stort plakat, undertecknad af H. K. H. prinsen af Schleswig-Holstein såsom ordförande i R. H. C's styrelse (genom-engelskt!) däri jag tillerkändes ett lärdomsmått, som jag aldrig vet mig ha förvärfvat.

* * *

Det sällskapliga lifvet i ett College har många behagliga sidor. Alla måltider utom *4 o'clock tea* intagas i den gemensamma matsalen. Dagen börjar med bön i kapellet kl. 8. Föreläsningarna pågå mellan kl. 9 och 1, då *luncheon* serveras. Tiden däremellan och *tea* upptages af sportidkande eller af promenader och om våren båt-färder på Thamsen. Arbetstid mellan 5 och 7, som är *dinner-hour*. Icke ens i the College undgår man den ceremoniösa prägel, som alltid utmärker engelska middagar: studenterna uppträda vanligen i låghalsade klädningar, och hela aftonen är en viss gammaldags högtidlighet rådande.

Till dagens angenämaste stunder hör te-timmen mellan kl. fyra och fem. Alla studenter ha sina egna små te-serviser och en *kettle* att koka vatten uti. Kokningen försiggår på ens egen *coal-fire*; en sådan består nämligen i hvarje *study*. Smör, bröd och kakor anskaffas från den närliggande byn. Med sådana enkla medel ordnas

lätt små trefliga fester, till hvilka man inbjuder hvarandra. »*Do have tea with me this afternoon*» hör man ofta föreslås vid frukostbordet eller luncheon. Äfven efter middagen, när ens arbete så tillåter, dricker man kaffe eller cacao tillsammans under angenäma *chats* framför brasan.

Kl. half elfva släckes det elektriska ljuset, hvarefter ingen student får vistas annat än i sina egna rum. De flesta gå då till hvila. Endast hos några få lärdomstörstiga kan man få se ett svagt ljusken, ofta till långt in på natten.

Arbetsåret är, som ofvan nämndt, indeladt i tre terminer. Af dessa är sommarterminen — april—juli — utan gensägelse den angenämaste. Soliga vårmorgnar går det lätt att stiga tidigt upp, och till och med gotisk grammatik blir ett lekverk, när en eftermiddag på Thamsen hägrar som dess belöning. Eller en lång *ramble* utåt landsbygden. Äfven Windsorparken är härlig om våren — hag-tornsträden likna unga brudar med sina tärnor, skära och hvita, kastanjer täfla om första skönhetspriset, syrenbuskarna digna under doftande bördor, och äppelträden äro förvandlade i mjuk, lefvande snö.

En eftermiddag på floden är förtjusande. Te-attiraljen lägges i en korg, mjuka kuddar och en Rossetti eller Swinburne glömmas ej. I små lätta farkoster glider man sakta fram utefter lummiga pilstränder, förbi grönskande ängar och idylliska landtgårdar. Allt »plugg» är glömdt, och vårvinden fläktar sakta skoldammet från förlästa lärdomsembryons pannor.

Sålunda ter sig i hufvuddrag lifvet vid ett kvinligt College i England. Naturligtvis har det äfven sina skuggsidor. En af dessa är den ohälsosamma dyrkan, som de yngre eleverna ofta ägna lärarinnorna och sina äldre kamrater. En annan är, att lifvet genom sin komfort blir i viss mån egoistiskt och ej tillräckligt allmänutvecklande.

Men fyra år är vanligen maximumtiden för någons vistelse vid ett dylikt läroverk. För de flesta följa sedan långa år af lärarinnans sträfsamma arbete. Kan detta i någon mån förljufvas af minnet af en lycklig och innehållsrik tid under de egna studierna, så har, tyckes det mig, College-lifvet därigenom vunnit ännu en betydelse.

Alfhild Arwidsson.

Konferens, anordnad af Svenska Kvinnornas Nationalförbund.

Då det af flera skäl icke ansågs lämpligt att i samband med »Allmänna konst- och industri-utställningen i Stockholm 1897» anordna en separat kvinnoutställning, uppstod tanken att söka få till stånd en kvinnokongress för de skandinaviska länderna och Finland. Fredrika-Bremer-Förbundet tog initiativ i denna fråga och utsåg komiterade att verka för saken, men sedan denna komité vidtagit en del åtgärder för planens realiserande mötte sådana svårigheter att komitén ansåg sig böra hos förbundets styrelse anmäla att den icke såg sig i stånd att fullgöra det meddelade uppdraget. Komitén upplöstes således och förbundet måste låta tanken på att anordna en kvinnokongress i år förfalla.

Nu har emellertid det nybildade Svenska Kvinnornas Nationalförbund upptagit frågan. Detta förbund synes också särdeles ägnadt att föra fram en dylik sak, då Nationalförbundet består af en sammanslutning af föreningar, som på ett eller annat sätt verka för sådana mål, som beröra kvinnans intressen eller verksamhet.

Angående *konferensen* (Nationalförbundet har nämligen tänkt sig mötet mindre vidtomfattande och har därför fastställt benämningen konferens) kan meddelas, att densamma är afsedd att hållas nästkommande 21—23 sept. Föredrag skola förekomma, belysande verksamheten inom Nationalförbundet tillhöriga föreningar* eller någon fråga, som därmed står i samband samt äfven fria föredrag af allmän social betydelse. Dessutom skola enkla samkväm eller utfärder anordnas för att bereda tillfälle till personligt umgänge. Såväl medlemmarna i de till Nationalförbundet hörande föreningarna som andra personer, hvilka hysa intresse för de vid konferensen afhandlade frågorna, äga tillträde till densamma.

Konferensavgift blir 3 kr. och bör anmälan om deltagande före d. 10 instundande sept. vara till Svenska Kvinnornas Nationalförbund insänd under adress 54 Drottninggatan, Stockholm. Måndagen d. 13 sept. öppnar konferensen egen byrå i n:o 9 Beridarebangatan 1 tr. och komma därstädes utförligt program och alla nödiga upplysningar att tillhandahållas.

* F. n. Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen för välgörenhetens ordnande, Göteborgs flickskoleförening, Handarbetets vänner, Kvinnoklubben Nya Idun, Stockholms läsesalong, Stockholms kvinnliga gymnastikförening och Svenska allmänna kvinnoföreningen till djurens skydd.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte ägde rum i förbundets lokal den 25 maj. Sedan de närvarande hälsats välkomna utsågs riksantikvarien Hildebrand till mötets ordförande.

Revisionsbeättelsen föredrogs och decharge beviljades styrelsen för 1896 års förvaltning.

I tur att ur styrelsen afgå voro *ord. medlemmarna* fröknarna L. Engström, E. Fries, fruarna T. Gylden, A. Höjer och S. Whitlock samt professor P. G. Rosén, hvilka samtliga omvaldes. I stället för doktor Nyström, som på grund af bristande tid önskade ur styrelsen afgå, invaldes styrelsesuppleanten fröken S. Ulrich. Afgående *styrelsesuppleanterna* fruarna J. Jolin och A. Kerfstedt, fröknarna E. Cederblom och C. Wahrolin samt revisionssekreteraren C. Lindhagen omvaldes och i st. f. fröken Elfving, som undanbad sig omval och fröken Ulrich som blef ordinarie medlem, invaldes fröken G. Adelborg och doktor E. Sederholm. Till *revisorer* återvaldes fru E. Odelberg, fröken A. Rossander och expeditionschefen A. Wall samt till *revisorssuppleanter* doktor V. Svedbom, revisionssekreteraren W. Uppström och fru S. Wising.

Sedan de stadgade valen försiggått uttalade ordföranden i förbundets namn ett tack till alla för förbundet arbetande, såväl å byrån, där på grund af förbundets ekonomiska ställning aflöningen var låg och arbetet till en stor del måste anses lämnadt frivilligt af intresse för förbundets syftemål, som till komité- och styrelsemedlemmar samt till alla som på ett eller annat vis skänkt förbundet tid och intresse.

Afgående kassaförvaltaren, doktor Nyström, blef härefter på det hjärtligaste tackad för alla de år, allt sedan förbundets stiftande, han såsom medlem både af styrelsen och af förvaltningsutskottet ägnat förbundet sin tid och sina krafter, för hvilket oegennyttiga och värdefulla arbete förbundet står i den största tacksamhetsskuld.

Från skilda håll.

Den allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897, hvilken efter ett par års förberedelser nu framstår som ett obestriddligt, fullbordadt faktum på en af vår hufvudstads skönaste punkter, vittnar, något hvarom blott en flyktig blick i utställnings-

katalogen öfvertygar oss om, ej blott om den nordiska mannens utan äfven om den nordiska kvinnans konst- och yrkesskicklighet på skilda områden. I en del af de utskott, som haft att förbereda det vidtomfattande utställningsarbetet, har, som bekant, äfven kvinnor haft säte och stämma och således i sin mån bidragit till det goda resultatet. I *Undervisnings- och hygienutskottet* ha således setat fröken Hilda Casselli, fil. dokt. fröken Ellen Fries, slöjdinspektrisen fröken Hulda Lundin, med. dokt. fröken Carolina Widerström och fröken Emelie Wirgin; samt i *husslöjduktottet*: fröken Sofie Gisberg, fru I. Grafström född Boklund, fru I. Petrelli född Eketrä och fru Elise Odelberg född Åkerman.

De kvinnliga utställarne äro också mycket talrika, i all synnerhet inom sektionerna för uppfostran och undervisning samt husslödjarbeten. Industri och handverk sakna ej heller kvinnliga utställare och naturligtvis förekomma de i betydligt antal inom konstafdelningens olika grupper.

För det *kvinliga arbetet* på utställningen kommer Dagny sedermera att utförligt redogöra.

*

Sveriges första kvinnliga juris doktor. Fröken Elsa Eschelsson försvarade vid universitetet i Upsala den 31 maj, efter att förut ha absolverat juris utriusque licentiat- och filosofie kandidatexamen, sin doktorsafhandling »Om begreppet gäfvu enligt svensk rätt». Efter disputationens slut promoverades fröken Eschelsson enligt öfligt bruk till juris doktor och mottog sin nya värdighets insignier, ring och hatt. Så väl afhandlingen som försvaret af densamma har, efter hvad från Upsala meddelas, vunnit det amplaste erkännande. I synnerligen berömmande ordalag påpekade opponenter ämnets stora svårighet äfvensom det lyckliga, särdeles originella sätt på hvilket det blifvit behandladt.

*

Första afdelningen af filosofie licentiatexamen har aflagts i Upsala af fröken Astrid Cleve och fröken Lydia Wahlström.

S. k. **efterpröfning i filosofisk kandidatexamen** har fröken Maria Hallman och fröken Alice Thunberg samtidigt undergått.

Medicine licentiatexamen har i dagarna aflagts vid Karolinska institutet af med. kand. Ellen Sandelin och Thora Granström.

Odelad medicinsk-filosofisk examen har i Upsala tagits af fröken Eva Johansson samt

Första afdelningen af medicinsk-filosofisk examen af fröknarna Ulrika Erikson och Gerda Uddgren.

*

Sveriges andra kvinnliga farmaceut, Tyra Hildegard Andréen, hvilken nyligen vid farmaceutiska institutet aflagt farmacie-studiosium-examen, har nu legitimerat sig inför medicinalstyrelsen såsom sådan.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Fotograf C. ROSÉN

Drottninggatan 10. — A. T. 58 16.

Specialitet: **Damporträtter.**

OBS!!

Barnkläder.

*Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser!*

H. NYSTRÖM.

2 Stora Vattugatan 2.
10 Norrbro-Bazaren 10.

Lifförsäkrings

Aktie-Bolaget

L'URBAINE

i PARIS.

— Grundadt 1865. —

Erbjuder **Lifräntor** å fördelaktigaste vilkor och högre än andra bolag

Samma ränta för män som för kvinnor.

Prospekt och upplysningar lämnas beredvilligast af bolagets hufvudkontor för Sverige, Stockholm, 31 Birgerjarlsgatan.

Allm. telefon 113 01.

S. T. A. 33268)

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1896,

det tolfte året af dess verksamhet.

Fredrika-Bremer-Förbundet har under det förflutna året alltjämt utöfvat sin verksamhet i enlighet med de grundsatser, som i förbundets program och stadgar angifvas. Såsom en gifven följd af de kraf, som allmänheten mer och mer anser sig befogad att ställa på förbundet, har arbetet fortfarande varit stadigt i tillväxt och nya verksamhetsområden tillkommit. Nedan anförda uppgifter utvisa i hvad mån och i hvilka riktningar detta kunnat ske.

Förbundets medlemsantal utgjorde vid 1896 års slut 1,589, Medlemsantal. hvaraf 294 voro ständiga och 1,295 årligt betalande medlemmar.

* * *

Förbundets angelägenheter hafva stått under ledning af dels förbundsstyrelsen, dels specialstyrelser och komitéer. Redogörelse för de resp. styrelsernas och komitéernas verksamhet följer här nedan.

Styrelsens *ordinarie medlemmar* hafva under år 1896 varit:

Styrelse.

Fru E. Ankarsvärd, fröken L. Dahlgren, fröken L. Engström, fröken E. Fries, fru T. Gylden, riksantikvarien H. Hildebrand, fröken G. Hjelmerus, fru A. Höjer, fru A. Montelius, doktor C. Nyström, professor P. G. Rosén samt fru S. Whitlock;

och dess *suppleanter*: fröken E. Cederblom, fröken G. Elfving, fru J. Jolin, fru A. Kerfstedt, fru G. af Klintberg, fröken A. Lagerberg, fröken S. Leijonhufvud, revisionssekreteraren C. Lindhagen, fröken M. Silow, yrkesinspektören G. Uhr, fröken S. Ulrich samt fröken C. Wahrolin.

Revisorer hafva varit: fru E. Odelberg, fröken A. Rossander och expeditionschefen A. Wall; samt *revisorssuppleanter*: doktor W. Svedbom, revisionssekreteraren W. Uppström och fru S. Wising.

Förvaltningsutskottet, som årligen utses af styrelsen, har under 1896 utgjorts af *ordinarie medlemmar*: fru E. Ankarsvärd, riksantikvarien H. Hildebrand, fru A. Montelius, doktor C. Nyström samt fru S.

Whitlock och *suppleanter*: fröken L. Engström, fröken G. Hjelmerus och fröken S. Ulrich.

Som förbundets *ordförande* har riksantikvarien H. Hildebrand fungerat, som *vice ordförande* fru E. Ankarsvärd, som *sekreterare* fröken S. Ulrich och som *kassaförvaltare* doktor C. Nyström.

Utskottet har under 1896 sammanträtt 9 gånger och styrelsen 9 gånger.

* * *

Fredrika-Bremer-Förbundet har under året deltagit i »Internationaler Kongress für Frauenwerke und Frauenbestrebungen», som 19—27 september hölls i Berlin i samband med den stora utställningen därstädes. Genom fröken L. Dahlgren, som i egenskap af förbundets representant bevistade kongressen, framlades berättelse öfver kvinnorörelsen i Sverige samt öfver Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet.

På hösten inkom till styrelsen en framställning från Stockholms sömmerskeförbund, hufvudsakligen bestående af bodsömmerskor, att Fredrika-Bremer-Förbundet ville understödja dem i deras arbete för gynnsammare lefnadsvillkor. Styrelsen, som hyste varm medkänsla för sömmerskornas svåra lefnadsförhållanden, men på samma gång klart insåg huru vanskligt det var att uträtta något till deras gagn, beslöt dock att tillmötesgå sömmerskornas framställda önskan och utsåg komiterade att utreda förhållandena och att söka verka för ett förbättrande af deras ställning. Komiterades arbete kan ännu icke anses afslutadt, men det är att hoppas det komitén skall finna någon form under hvilken Fredrika-Bremer-Förbundet skall kunna understödja sömmerskorna i deras arbete för förbättrade villkor.

Som vanligt har under det förflutna året förbundet verkat för kvinnors deltagande i det kommunala lifvet och har för detta ändamål för dem framhållit de rättigheter lagen härutinnan tillerkänner dem. Ett resultat af många föregående års arbete för saken har under 1896 visat sig i det att Stockholms fattigvårdsnämnd för första gången insatt en kvinna i en af hufvudstadens fattigvårdsstyrelser.

Förbundet har låtit utarbета tablåer öfver löneförhållanden för kvinnor anställda vid följande statens verk: Telegraf, Telefon, Post, Postsparbank, Järnväg, Allmänna Kartverket, Folkskola och Folk-skoleseminarium. Dessa tablåer hafva visat sig vara till stor prak-

tisk nytta och såväl enskilda som institutioner hafva anhållit att få taga del af dem.

Såsom närmare framgår af stipendiekomiténs årsredogörelse (bil. III) har förbundet under 1896 för första gången varit i tillfälle att utdela studie- och yrkes-stipendier från *allmänna stipendiefonden*.

Det *Whitlockska stipendiet*, som af förbundets styrelse årligen utdelas, har i likhet med föregående år uppburits af studeranden vid Upsala universitet, fil. kand. Alice Thunberg.

Äfven under det förlutna året har förbundet understödt sådana sträfvanden, som, utan att direkt höra till dess arbetsområden, dock ligga desamma nära. Sålunda har bistånd lämnats den numera färdigbildade pensionsföreningen för sjuksköterskor (svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening) i det att förbundet bl. a. ställt sin lokal till föreningens förfogande såväl vid afhållande af sammanträden som för dess expedition.

Förbundet har att tacksamt erkänna emottagandet af följande gåfvor: af redaktör S. A. Hedlund diverse bref från Fredrika Bremer till gifvaren, till Viktor Rydberg m. fl.; af friherrinnan S. Barnekow, född Wrede, dito; af fröken S. Leijonhufvud 1 band af Fredrika Bremers dagbok.

Gåfvor.

De till förbundet öfverlämnade penningegåfvorna utgöra tillsammans en summa af kr. 6,415: 54 på följande sätt fördelade:

Af onämnd, till understödjande af förbundets sjukvårdsafdelning eller annan förbundets verksamhet	kr. 200: —
Af anonym gifvarinna, till användning för af henne bestämdt ändamål	» 6,000: —
Af onämnd, bidrag till bekostande af representant vid kongressen i Berlin	» 125: —
Af damkomitén för Chicagoutställningen, återstoden af dess kassa	» 30: 54
Öfverbetalningar genom diverse personer till förbundets allmänna kassa	» 60: —

Summa kr. 6,415: 54

För de gåfvor, hvilka lämnats till de olika afdelningarna inom förbundet och som ej ingått i den allmänna kassan, redovisas i dessa afdelningars särskilda berättelser.

Summan af ur förbundets fonder utlämnade förlagslån uppgick vid 1896 års slut till kr. 7,270: 26. Åtta nya lån (för fortsättning af studier, förlagslån för affärsverksamhet m. m.), tillsammans ut-

Utlämnande af lån.

görande kr. 2,925 hafva under året utlämnats. Å äldre lån har, å andra sidan, ett belopp af kr. 1,813: 08 inbetalats.

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för förbundets affärsställning, se Bil. V, torde här särskildt böra framhållas följande:

Fonder.

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda, att, i öfverensstämmelse med stadgarna, inträdesafgifter — från och med 1890 endast hälften däraf — och ständiga ledamöters afgifter fonderats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendiefond. Dessa fonders sammanlagda belopp eller, med andra ord, beloppet af förbundets kapital, som vid 1895 års slut utgjorde kr. 21,038: 25 har under året stigit till kr. 27,317: 60. I denna summa är inräknad kr. 6,000, hvilka såsom anonym donation tillfallit förbundet. Räntan utgår under donators lifstid såsom lifränta.

Stipendiefondernas och sjukkassans fonder bokföras särskildt och redogörelse för desamma följer. Bil. II & III.

48 ombud hafva på skilda orter inom landet verkat i förbundets intressen. Deras namn återfinnas i Bil. I.

* * *

Förbunds-
byrån.

Förbundets byrå har fortfarande föreståtts af fröken G. Adelsborg, platsförmedlingen af fröken T. Geijer, platsförmedlingen inom sjukvården af fröken U. Hammarsköld och kassan af fröken S. Beckman, hvarjämte fröken S. Ulrich, i egenskap af förbundets sekreterare, haft sitt arbete förlagdt till byrån. Byrån har äfven fått påräkna frivilliga arbetskrafter, hvilket varit särdeles välkommet då de löpande göromålen äro mångahanda och ofta särdeles brådskande.

För att lämna kvinnor — såväl medlemmar af förbundet som icke-medlemmar — råd och upplysningar i juridiska och ekonomiska angelägenheter har *förbundets jurist* under år 1896, likasom under närmast föregående år, varit att träffa å byrån två gånger i veckan, utom under sommarmånaderna, då mera än en gång i veckan icke ansetts behöflig. Därjämte har juristen skriftligen besvarat inkomna förfrågningar i samma ämnen.

Till byråns hufvuduppgifter hör besvarandet af frågor, som framställas angående *lärokurser och arbetsområden* samt förhållanden, som på ett eller annat vis sammanhänga med kvinnans ställning i samhället. För att motsvara anspråk, som i sådant afseende ställas på densamma, samlar och ordnar byrån rapporter, statistiker, prospekt

m. m., som beröra kvinnans ställning i Sverige och i andra länder. Såväl af enskilda som af myndigheter anlitas denna afdelning af byrån år från år i allt högre grad. Äfvenledes lägger byrån sig vinning om att skaffa sig kännedom om alla arbetsfält, som stå öppna för kvinnan och att verka för nya sådana, lämpade för hennes natur och begåfning samt söker alltid, att för den unga kvinnan framhålla nödvändigheten af, att genom verkliga kunskaper och gedigen utbildning söka grundlägga en tryggad och gagnande existens.

För att sprida kunskap om denna gren af byråns verksamhet utsändes på våren till rikets flickskolor cirkulär upptagande för kvinnor tillgängliga arbetsområden.

Till byrån inkomna förfrågningar hafva bl. a. omfattat: inträdesfordringar till Post- och Telegrafverken, Gymnastiska centralinstituttet, till seminarier och skolor, angående utbildning till olika yrken, angående sjukvårdskurser, trädgårdskurser, slöjdkurser, mejerikurser, hushållskurser, angående pensions- och sjukkassor, försäkringsanstalter m. m. m. m.

Äfven från utlandet inkomma ofta förfrågningar rörande den svenska kvinnans sociala ställning, angående hennes rätt till examinas afläggande m. fl. frågor, som stå i samband med förbundets program.

För att taga kännedom om engelska kvinnoföreningars verksamhet och filantropiska stiftelser har byråns föreståndarinna under sommaren företagit en resa till London. Det rika stoff till studier och iakttagelser, som där erbjöd sig, torde i mer än ett hänseende kunna tillgodogöras för förbundet.

I afseende å *platsförmedlingen* må meddelas:

Antalet inskrifna arbetsgifvare har varit 541 och arbetssökande 569.

Af arbetsgifvarne hafva 181 återtagit sin ansökan och af de arbetssökande 180. Platsförmedlingen har som vanligt omfattat dels fasta platser för lärarinnor, föreståndarinnor, värdinnor och biträden i hem samt platser å kontor och i handel m. m., dels ock tillfälligt arbete, såsom lektioner m. m. Summan af sammanlagda årslöner för de af byrån förmedlade platserna uppgår till omkring 46,000 kr. Högsta lönen har varit för lärarinna i skola 1,200 kr., för lärarinna i familj med allt fritt 750 kr.

Afdelningen för *anskaffande af sjuksköterskor* har i 265 fall förmedlat sjuksköterskas anställning för längre eller kortare tid. Tio sjuksköterskor hafva erhållit fasta platser, hvaraf 7 vid sjukhus och

sjukstugor, 2 vid privatkliniker utomlands samt 1 som kommun-sköterska. Sammanlagda beloppet af årslöner för de sålunda förmedlade fasta platserna uppgår till 3,170 kr. Nio sköterskor hafva äfven under 1896 för järnvägens räkning blifvit ställda i expektans för inträdande i tjänstgöring i händelse af kolerans utbrott.

* * *

Hemstudie-
komitén.

Hemstudiekomiténs medlemmar hafva under år 1896 utgjorts af fröken Ellen Fries, ordförande, fru Ellen Gyllander, sekreterare, fröknarna Elisabeth Carlson, Gunborg Elfving och Sigrid Leijonhufvud. Hemstudieafdelningens expedition på förbundets byrå har under vintermånaderna skötts af fru Gyllander och under sommarmånaderna af fröken Elfving.

Af s. k. fortsatt råd och ledning för studier hafva under det gångna året 10 elever begagnat sig. Af dessa hafva sju studerat svenska språket, en franska språket, en engelska språket och en tyska språket. Råd hafva lämnats för studier af konsthistoria och kemi.

Rörande hemstudieafdelningens räkenskaper hänvisas till Bil. VI.

* * *

Bokkomitén.

I likhet med tillförene har bokkomitén fortsatt sin verksamhet, i främsta rummet omfattande granskningen af barn- och ungdomslitteratur. Likades har komitén i år, på samma sätt som under de föregående, i Dagnys decemberhäfte samt i separataftryck, utsända till skolor, bokhandlare m. fl., offentliggjort sina omdömen öfver till julen utkommen barn- och ungdomslitteratur. Den utställning af barn- och ungdomsböcker, som af komitén anordnats dagarne före jul å byråns lokal i afsikt att vara föräldrar och barnvänner till hjälp vid valet af lämplig lektyr för de unga, har varit talrikt besökt.

Under årets lopp hafva från landsorten ingått flera förfrågningar rörande de af komitén utgifna boklistorna och bokrevyerna samt begäran om uppsättande af bokförteckningar för skol- och sockenbibliotek och hafva dessa förfrågningar, hvilkas antal årligen ökas, af komitén besvarats.

Hufvudstadens förnämsta bokförläggare hafva med stort tillmötesgående i god tid insändt böcker till granskning, hvilket i betydlig mån underlättat komiténs arbete.

Bokkomiténs medlemmar hafva under året utgjorts af fruarna E. Ankarsvärd och H. Anderson samt fröknarna L. Engström, G. Hjelmerus, A. Roos och S. Säve, hvarjämte fröken G. Adelsborg, sedan fru B. Nordenson afgått, godhetsfullt lämnat tillfälligt biträde.

* * *

Förbundets tidskrift *Dagny* har under 1896, det 11:te året af dess verksamhet, utgifvits efter samma plan och under samma ledning som näst föregående år. Som det betydelsefullaste inlägget i kvinnosaksarbetet som tidskriften under denna årgång haft tillfälle göra, kan otvifvelaktigt räknas de uppsatser med anledning af fröken Ellen Keys uppträdande i kvinnofrågan, hvilka förekommit i Dagnys 2:dra, 3:dre och 5:te häften: de tvenne förstnämnda artiklarna, »Kvinnor arbete och kvinnolycka» af fröken Anna Sandström (äfvén utgifven som broschyr); den senare: »Är kvinnorörelsen berättigad?» af fru Rosalie Olivecrona.

Tidskriften
Dagny.

Bland andra ämnen af social eller litterär betydelse, som i tidskriften behandlats må nämnas: »Om brefkonsten och Fredrika Bremer som brefskrifverska», en postum artikel af Esselde; »Matlagningsundervisningen i våra folkskolor» af Gerda Meyerson; »Laura Marholms författareskap» af Alma Cleve; »Fredrika Bremer. Ett biografiskt verk» af Lydia Wahlström; »Viktor Rydberg och 80 talets ungdom» af Fredrik Vesterlund m. m. Korrespondensartiklar och resebref hafva ej heller saknats. Bland dessa vilja vi framhålla: en redogörelse för »Den internationella kvinnokongressen i Berlin» af Lotten Dahlgren; bref från »Nürnberg», »Köpenhamn» m. fl. ställen. Talrika bokanmälningar och recensioner, dödsrunor, däribland en uppsats af prof. L. Dietrichson öfver konstnärinnan Hanna Vinge, äfvén skisser och lättare kåserier hafva förekommit. De sedvanliga meddelandena från riksdag, Fredrika-Bremer-Förbundet och kvinnovärlden i in- och utlandet hafva dessutom utförligt och sakrikt delgifvits läsaren.

* * *

Komitén för lagfrågor konstituerades den 25 april och antog den 6 maj stadgar, hvilka den 3 juni af förbundets styrelse godkändes.

Komitén för
lagfrågor.

Enligt dessa har komitén till uppgift »att arbeta för att på lagstiftningens väg och genom inverkan på den allmänna meningen dels gift kvinnas rätt att råda öfver ägendom tryggas och utvidgas,

dels i öfrigt främjas sådana åtgärder, som kunna bidraga att höja kvinnans ställning i samhället.»

Fredrika-Bremer-Förbundet har härmed upptagit på sitt program de frågor, som förut tillhörde den samtidigt med denna komités bildande upplösta Föreningen för Gift kvinnas äganderätt, hvilken till komitén för lagfrågor öfverlämnade sina tillgångar (ett lager af föreningens skrifter och kr. 1,166: 32).

Tre af ledamöterna i nämnda komité valdes för första gången af Föreningen för Gift kvinnas äganderätt för en tid af 5 år, med rättighet att under sagda tid komplettera sig själfva, och utsågos af föreningen följande ledamöter: grefve H. E. G. Hamilton, revisionssekreteraren C. Lindhagen och fru B. Nordenson, född Kleman.

Af Fredrika-Bremer-Förbundet valdes för en tid af ett år fru E. Ankarsvärd, född Nyström, fil. doktor Ellen Fries och häradshöfding S. R. Rabe.

Inom komitén ha åtskilliga ärenden, såsom lagförslag till förman för gift kvinnas rätt samt rösträtt för kvinnor m. m. varit föremål för öfverläggning.

* * *

Sjukvårds-
komitén.

Medlemmar i sjukvårdskomitén hafva varit: fru E. Ankarsvärd, doktor H. Anderson, doktor J. E. Bergvall, fru I. Geijer, fröken M. Leijonhufvud, fröken M. Silow och fröken S. Ulrich, hvarjämte fröken E. Törnebohm som adjungerad deltagit i komiténs arbete. Af förhållandena hänvisad till en förberedande verksamhet, har komitén under året hufvudsakligen haft öfverläggande sammankomster, men har ingalunda förlorat ur sikte sitt mål, främjandet af en förbättrad sjukvård på landsbygden.

För platsförmedlingen för sjuksköterskor redogöres under berättelsen om byråns verksamhet.

* * *

Samkväms-
komitén.

I allmänhet har hitintills 2:ne samkväm årligen, ett om våren och ett om hösten, af förbundet anordnats. Under förra året har man frångått denna vana och sökt finna en ny form för förbundets samkväm, som bättre skulle kunna motsvara deras ändamål, nämligen att bereda för sammanhörande uppgifter arbetande förbundsmedlemmar

tillfälle att sammanträffa och utbyta tankar. En början till sådana förenklade samkväm ägde rum på hösten, då i byrålokalen ett 40-tal af förbundets styrelse- och komitémedlemmar samlades och bjödos på en intressant underhållning, i det fröknarna G. Adelborg och L. Dahlgren redogjorde, den förra för en resa till London för att studera dess kvinnoföreningars verksamhet, filantropiska stiftelser m. m., den senare för sin resa till kvinnokongressen i Berlin i egenkap af Fredrika-Bremer-Förbundets delegerade.

Ett nytt sådant samkväm hölls sedermera närmare jul för att bereda bokkomitén tillfälle att för mödrar och målsmän framlägga syftet och resultatet af det arbete, som komitén åtagit sig.

* *
* *

Redogörelser för *sjukkassans*, *stipendiekomiténs* och *dräktreformföreningens* verksamhet återfinnas i Bil. II, III, IV.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud år 1896.

- Abenius, Mathilda, fröken, Vesterås.
 Andersson, Anna, f. Bergensträhle, fru, Vexjö.
 Arwedson, Ada, fröken, Linköping.
 Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.
 Brandberg, Anna, fru, Landskrona.
 Broberg, M., fru, Filipstad.
 *Brundell, Karin, fröken, Sundsvall.
 Burman, Hulda, fröken, Luleå.
 *Danielsson, Anna, fröken, Kristinehamn.
 Edelstam, Axeline, fru, Nyköping.
 Edström, Maria, fru, Fridhem, Sundsvall.
 Ekenstierna, Fanny, fröken, Mariefred.
 von Essen, Charlotta, fröken, Örebro.
 Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
 Florén, Andriette, fru, Mariestad.
 Grape, Augusta, fru, Umeå.
 Jeanzon, Ellen, fröken, Lidköping.
 Kihlberg, Liva, fru, Söderhamn.
 *von Krusenstjerna, Fredrique, fru, Eskilstuna.

*) De med * betecknade hafva under året afsagt sig ombudskapet.

*Langlet, Mathilda, fru, Upsala.
 Larsson, Elise, fröken, Motala.
 *Lewenhagen, Anna, fru, Malmö.
 Liljebäck, Jenny, fru, Haparanda.
 Martin, Eva, fröken, Södertelje.
 Mauritzon, Anna, fröken, Vadstena.
 Munthe, Maria, fröken, Ystad.
 Nordenfelt, Maria, fröken, Göteborg.
 Osterman, Marianne, fröken, Lund.
 Petrén, Siri, fru, Malmö
 Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
 Poignant, Georgine, fru, Visby.
 Renborg, Alma, fröken, Östersund.
 Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
 Ryding, Karin, fru, Venersborg.
 Scherdin, Alma, fröken, Kristinehamn.
 Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
 Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
 Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.
 Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
 Sundholm, Ebba, fröken, Hudiksvall.
 Thorburn, Vivi, fru, Uddevalla.
 Trotzig, Hilda, fru, Hedemora.
 Trybom, Elin, fröken, Skara.
 Trägårdh, Göthilda, fröken, Skellefteå.
 Uggla, Sophie, fröken, Borås.
 Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.
 Versteegh, Inez, fru, Hernösand.
 Åkerblom Emelie, fru, Falun.

Bil. II.

**Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjuk-kassa
 årsberättelse till årsmötet 1897.**

Sjuk-kassans verksamhet har under år 1896, det tionde året sedan kassans början, fortgått och utvidgats på sätt följande siffror visa:

Delegarnes antal som vid 1895 års utgång var 237 hade vid slutet af 1896 stigit till 246. Af kassans medlemmar hade under

året tillkommit 17 och afgått 8, däraf 2 afditt. Under 1896 har utdelats såsom sjukhjälp till 48 personer för tillsammans 1984 sjukdagar ett sammanlagdt belopp af 2,712: 75 (mot 3,230: 25 föregående år).

	Medlemmarnes antal.	Sjukhjälp.
År 1887	97	kr. 159: —
» 1888	136	» 694: 50
» 1889	153	» 1,524: 50
» 1890	188	» 1,444: —
» 1891	199	» 1,864: 50
» 1892	208	» 3,477: 50
» 1893	214	» 2,565: —
» 1894	238	» 3,003: 75
» 1895	237	» 3,230: 25
» 1896	246	» 2,712: 75

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjämte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor, tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen, samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer:

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid 1896 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar:

Fordran i Stockholms Läns sparbank	1,910: 70
» » Intecknings-Garanti-Aktiebolaget.....	3,089: 23
1 S:t Eriks Bryggeri-Aktiebolags 4 1/2 % obligation.....	1,000: —
2 Allmänna Hypoteksbankens 4 1/2 % obligationer	2,000: —
2 Helsingborgs-Hessleholms jernvägs 4 % obligationer ...	2,000: —
Transport kr.	9,999: 93

	Uransport kr.	9,999: 93
Fordran i Stockholms Enskilda Bank å deposition med 4 månaders uppsägning.....		3,000: —
Fordran i Stockholms Enskilda Bank å upp- och afskrif- ning.....		510: 13
Kontant i Kassan		18: 86
	<u>Summa kronor</u>	<u>13,528: 92</u>

Skulder:

Fonder: Försäkringsfonden	8,327: —
Reservfonden	2,201: 92
Donationsfonden	3,000: —
	<u>Summa kronor</u>
	<u>13,528: 92</u>

Samtliga fonders belopp uppgick vid utgången af 1895 till kr.	12,385: 55
Fondernas förstärkning, som följaktligen uppgår till kr. ...	1,143: 37
har uppkommit på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift:	

Inkomst:

Inträdesavgift för 17 medlemmar.....	75: —
Årsavgift för 254 medlemmar	3,357: 91
(8 hafva under året afgått.)	
Straffränta	8: —
Räntor (influtna).....	504: 01
Gåfvor.....	5: —
Statsbidrag för 1896	143: 50
	<u>Summa kronor</u>
	<u>4,093: 42</u>

Utgift:

Sjukhjälp till 48 medlemmar.....	2,712: 75
Afskrifning å obligationer.....	30: —
Omkostnader: Hyra för 1895.....	90: —
Arvoden	60: —
Kontors- och annonsavgifter	57: 30
	207: 30
Till fonderna: Försäkringsfonden	601: —
Reservfonden	542: 37
	<u>1,143: 37</u>
	<u>Summa kronor</u>
	<u>4,093: 42</u>

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde.

Fröknarna T. Geijer och Elsa Gylden hafva under det förflutna året med uppoffrande nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm i februari 1897.

Carl Nyström.

Kassaförvaltare.

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas fonder utgjorde vid början af år 1897:

Försäkringsfonden.....	kr. 8,327: —
Donationsfonden	» 3,000: —
Reservfonden.....	» 2,201: 92

Kassans förmögenhet kronor 13,528: 92

Stockholm den 11 februari 1897.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar:

Professor *P. G. Rosén*, ordförande.

Doktor *Carl Nyström*, vice ordförande och kassaförvaltare.

Fröken *Theresa Geijer*, sekreterare och tjänstgörande vid expeditionen.

Fröken *Anna Roos*.

Fördelningsläkaren *N. A. Edling*.

Suppleanter:

Fru *F. Lybeck*.

Fröken *G. von Plomgren*

Lifmedikus *G. Westfelt*.

Revisorer:

Fröken *A. Fabricius*.

Fröken *K. Wall*.

Revisorssuppleanter:

Fröken *A. Dahlström*.

Fröken *M. Silow*.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedda revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1896, få härmed efter fullgjordt uppdrag därom afgifva följande berättelse:

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens af oss granskade redovisning.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll jämte de däri omförmälda besluten hafva icke föranledt någon erinran från vår sida.

Värdehandlingarna äro förvarade i brandfritt kassahvalf.

Kassans räkenskaper äro förda med utmärkt ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer, och då ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1896 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 24 mars 1897.

A. Fabricius.

Kerstin Wall.

Bil. III.

Stipendiekomiténs årsberättelse för 1896.

Stipendieutdelning från *Allmänna Stipendiefonden* har under året för första gången ägt rum från s. k. fria gåfvoafdelningen samt Stockholms stads och de läns insatser, som uppnått det för stipendieutdelningens början stadgade beloppet af 5,000 kronor eller därutöver.

Till erhållande af de för 1896 tillgängliga stipendierna hade vid ansökningstidens utgång 49 sökande anmält sig, och blefvo samtliga ansökningshandlingar, sedan de af stipendiekomitéen granskats, öfverlämnade till de »förtroendepersoner», som i enlighet med bestämmelserna i § 4 af reglementet för stipendiefonderna hafva att upprätta förslag till stipendiater.

Bland de sålunda föreslagna blefvo af förbundets valnämnd följande personer utsedda att erhålla stipendier till belopp och för ändamål, som här nedan angifvas.

Fröken Gerda Lagervall, 300 kronor, för genomgående af folkskoleläraryrkesseminarium; fil. kand. fröken Naëma Sahlbom, 300 kronor, för studier vid Stockholms Högskola; fröken Elisabeth Rosborg, 360 kronor, för studier vid Tekniska Skolans högre konstindustriella afdelning (Stockholms stads stipendium); fröken Mathilda

Andersson, 240 kronor, för sjukvårdskurs vid Sabbatsbergs sjukhus (Vesterbottens läns stipendium); fröken Elisabeth Lundvall, 270 kronor, för utbildning till mönsterriterska vid Tekniska Skolan (Södermanlands läns stipendium); fru Marie Louise Sontag, 180 kronor, för utbildning till föreståndarinna för arbetsstuga (Malmöhus läns stipendium); fröken Hilda Andersson, 180 kronor, för utbildning till lärarinna i huslig ekonomi för folkskola (Östergötlands läns stipendium); fröken Hanna Jusander, 180 kronor, för genomgående af sjukvårdskurs vid Sophiahemmet (Kristianstads läns stipendium). Enär de båda sistnämnda stipendiaterna genom sjukdom blifvit hindrade att fullfölja de med stipendierna afsedda kurserna, hafva dessa stipendiemedel tillsvidare för dem reserverats.

Från Donationsfonden för kvinnor som studera medicin, hafva tvenne stipendier under året utdelats: ett studiestipendium å 500 kronor till med. kand. fröken Hanna Christer-Nilsson, samt ett resestipendium å 1,500 kronor till med. licentiaten fröken Maria Folkeson, för att under ett halft års tid i utlandet idka obstetriska och gynekologiska studier.

I likhet med föregående år har komitén att tacksamt erkänna emottagandet af en gåfva af 200 kronor till Allmänna Stipendiefonden från fröken Ellen Bergman.

Samtliga under året influtna bidrag till stipendiefonderna hafva öfverlämnats till styrelsen för förvaltning af stipendiefonderna. Den ringa ökningen af Allmänna Stipendiefonden, jämförd med föregående års, förklaras däraf, att flera af de under år 1896 för insamlingen verksamma lokalkomitéerna före årets slut ej hunnit insända sina redovisningar öfver insamlade bidrag, hvarför dessa först kunna upptagas i 1897 års räkenskaper.

Förvaltningsstyrelsen har under året haft följande sammansättning: *ordinarie medlemmar* fru A. Wallenberg, ordf., generaldirektör F. A. Andersson, revisionssekreteraren H. Röhtlieb, professor P. G. Rosén och fröken M. Silow samt *suppleanter* fröken C. Montelius och bankdirektör G. Lettström.

Stipendiekomiténs medlemmar hafva varit: revisionssekreteraren H. Röhtlieb, ordf., fröken M. Silow, sekreterare, fru T. Gylden, fröken S. Leijonhufvud, grefvinnan A. Mörner, professor P. G. Rosén och statsrådinnan C. Wersäll.

Revisorer hafva varit grosshandlaren M. Arhusiander, fröken I Elfving och underståthållaren E. von der Lancken.

Undertecknade, som utsetts att granska 1896 års räkenskaper för de under Fredrika-Bremer-Förbundets vård och inseende stående stipendiefonder, få efter verkställd granskning af desamma däröfver afgifva följande berättelse:

Allmänna Stipendiefonden.

Credit.

Behållning från år 1895	kr.	100,402: 99
Inbetalning af ombuden	»	1,674: 83
Gåfvor af fröken Ellen Bergman.....	»	200: —
Räntor	»	4,270: 34
Bidrag från donationsfonden till förvaltningsarvode	»	70: —
I följd af stipendiaternas sjukdom återburna stipendier	»	180: —
		Summa kronor 106,798: 16

Debet.

Utgående räntor.....	kr.	47: 36
Utgifter för insamlingen	»	1,747: —
Utbetald lifränta	»	200: —
Hyror för samlingslokal och ett kassaskåp.....	»	120: —
Stipendier	»	1,920: —
Behållning till år 1897.....	»	102,763: 80
		Summa kronor 106,798: 16

Ofvanstående behållning är placerad uti:

Falu—Rättviks—Mora Järnvägs-akt.-bol. 4 % oblig. kr.	12,000: —	
Aktiebolaget Bergman-Hummel & C:o 4 $\frac{1}{2}$ % oblig. »	7,000: —	
Andel uti en af Kopparbergs—Hofors Sågverks-aktiebolag utgifven förbindelse.....	» 23,000: —	
Helsingfors stads 4 $\frac{1}{2}$ % obligationer.....	» 20,358: —	
Örebro stads 3,6 % obligationer	» 5,985: —	
Diverse intecknade skuldebref	» 28,950: —	
Städernas i Finland hypotekskassas obligationer ...	» 2,923: 20	
Å upp- och afskrifningsräkning inestående	» 2,547: 60	
		Summa kronor 102,763: 80

I sammanhang härmed tillåta vi oss upplysa, att sedan numera insatserna från åtskilliga län nått den höjd, att jämlikt gällande bestämmelser utdelning af stipendier kunnat börja äga rum, allmänna stipendiefonden uppdelats å följande fyra konto, nämligen: a) färdiga

länsinsatsers konto; b) påbörjade ofullbordade länsinsatsers konto; c) fria gåfvoafdelningens konto, samt d) disponibla medels konto; och uppvisa dessa olika konto följande ställning:

A. *Färdiga länsinsatsers konto:*

1:o) Stockholms stad.....	kr.	10,178: —
2:o) Malmöhus län.....	»	5,028: 33
3:o) Kristianstads län	»	5,140: 11
4:o) Södermanlands län.....	»	7,580: 01
5:o) Vesterbottens län	»	6,802: 67
6:o) Östergötlands län	»	5,010: —
B. <i>Påbörjade ofullbordade länsinsatsers konto</i>	»	30,168: 08
C. <i>Fria gåfvomedels konto</i>	»	28,328: —
D. <i>Disponibla medels konto</i>	»	4,528: 60

Summa kronor 102,763: 80

Donationsfonden

utgörande en genom anonym gifvare den 3 juni 1890 bildad fond.

Credit.

Behållning från år 1895	kr.	33,400: 77
Under året influtna räntor	»	1,457: 36
		<hr/>
	Summa kronor	34,858: 13

Debet.

Under året utbetalta stipendier	kr.	2,000: —
Bidrag till förvaltningsarvode för Allmänna Stipendiefonden	»	70: —
Behållning till år 1897	»	32,788: 13
		<hr/>
	Summa kronor	34,858: 13

Behållningen är placerad uti:

En af Kopparbergs—Hofors Sägverks-Aktiebolag utgifven förbindelse	kr.	25,000: —
5 st. Sundsvalls stads 4 $\frac{1}{2}$ % obligationer.....	»	5,000: —
En intecknad skuldsedel.....	»	2,400: —
På upp- och afskrifningsräkning	»	388: 13
		<hr/>
	Summa kronor	32,788: 13

Ellen Bergmans Släktstipendiefond.

Credit.

Behållning från år 1895.....	kr. 50,150: —
Under året influtna räntor	» 2,019: 05
	<hr/>
	Summa kronor 52,169: 05

Debet.

Under året utbetald lifränta	kr. 1,651: —
Behållning till år 1897	» 50,518: 05
	<hr/>
	Summa kronor 52,169: 05

Denna behållning är sålunda placerad:

Aktiebolaget Bergman-Hummel & C:o 4 ¹ / ₂ % obligationer	kr. 2,000: —
Andel i en af Kopparbergs—Hofors Sägverks-Aktiebolag utgifven förbindelse	» 2,000: —
På deposition i Stockholms Enskilda Bank.....	» 25,000: —
Allmänna Hypoteksbankens 4 % obligationer	» 20,000: —
En intecknad skuldsedel.....	» 1,150: —
På upp- och afskrifningsräkning innestående	» 368: 05
	<hr/>
	Summa kronor 50,518: 05

Leijonhufvud-Adlersparreska Stipendiefonden

Credit.

Behållning från år 1895	kr. 5,038: 78
Under året influtna räntor	» 200: 10
	<hr/>
	Summa kronor 5,238: 88

Debet.

Diverse utgifter för fru Adlersparres bo	kr. 128: 56
Behållning till år 1897.....	» 5,110: 32
	<hr/>
	Summa kronor 5,238: 88

Behållningen är placerad uti:

En intecknad skuldsedel	kr. 5,000: —
På upp- och afskrifningsräkning	» 110: 32
	<hr/>
	Summa kronor 5,110: 32

Samtliga i berättelsen omnämnda värdepapper, hvilka vi funnit förvarade i styrelsens kassafack i Stockholms Enskilda Bank, äro efter vår öfvertygelse fullt betryggande och alla utgifter hafva blifvit styrkta med oss förevisade verifikationer.

Då styrelsen därjämte efter vår uppfattning på ett mycket berömvärdt sätt iakttagit »Förbundets» ekonomiska intressen, är det oss ett nöje att tillstyrka densamma full och tacksam decharge för 1896 års förvaltning.

Stockholm den 19 mars 1897.

I. Elfving.

M. Arhusiander.

E. von der Lancken.

Bil. IV.

Utdrag ur

Styrelsens i Dräkthereformföreningen årsberättelse.

Mars 1896—Mars 1897.

Arbetet har varit riktadt hufvudsakligen på förfärdigandet af en ny skoldräktsmodell. Den består af en *tricotröja* (Lahmanns system), en *chemilett* (linne och byxor i ett plagg) af bomull samt en *mellandräkt* (lifstycke och delad kjol i ett plagg) af ylle.

En noggrann revision af föreningens modeller och mönster har ägt rum, och åtskilliga förbättringar ha vidtagits å desamma.

Modellerna och mönsterförsäljningen öfvertogs i maj 1896 af firman K. M. Lundberg, Storkyrkobrinken 7, Stockholm. Hos nämnda firma mottagas beställningar å samtliga föreningens modeller. På begäran erhålles illustrerad priskurant.

Förberedelser hafva vidtagits för föreningens deltagande i Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897. Styrelsens ansökan om befrielse från erläggande af platshyra har beviljats.

Den 9 oktober 1896 höll fru Gurli Linder å Vetenskapsakademiens hörsal ett föredrag om en praktisk och hygienisk skoldräkt för flickor. Den 22 oktober upprepade fru L. inför en talrik och intresserad publik inom Samfundet för befrämjande af ett naturenligt lefnadssätt samma föredrag, hvilket infördes i tidskriften Fylgias november- och decembernummer 1896.

Af Flickskoleföreningen i Göteborg erhöll fru L. sedermera inbjudan att i nämnda stad förevisa skoldräktsmodellerna. Den 4 febr. 1897 höll fru L. därstädes å Handelsinstitutets stora sal ett föredrag inför ett af Flickskoleföreningen inbjudet auditorium, uppgående till 450 personer. Kortare föredrag höllos under de närmast följande dagarna för eleverna i Nya elementarskolan för flickor, Hallska skolan och fröken Rudebecks skola, vid hvilket senare föredrag äfven lärjungarna i fröken Wijkanders skola voro närvarande.

Utom i Stockholm och Göteborg hafva föreningens modeller utställt i Umeå, där fröken Elisabet Eurén hållit ett föredrag i dräktreformfrågan.

Under året har föreningen haft att glädja sig åt ett besök af fröken Kristine Dahl från Norge. På föreningens årsmöte i fjor föreläste hon åtskilliga af henne utarbetade reformmodeller. Fröken Dahls modeller skilja sig i flera afseenden från föreningens. Så t. ex. ingår intet som hälst lifstykke, endast ett s. k. bröstband, i fröken D:s system, och den delade kjol hon förordar är betydligt vidare än föreningens modell. Fröken Dahls och Dräktreformföreningens principer sammanfalla däremot fullständigt, och det torde väl då få anses som en fördel att flera modeller finnas att välja på.

Anmälan om inträde i Dräktreformföreningen adresseras till Fredrika-Bremer-Förbundet, Stockholm.

Styrelsen hoppas, att personer, som intressera sig för föreningen och dess verksamhet, måtte inträda som medlemmar; ju större medlemsantal föreningen äger, ju mer underlättas dess arbete.

Styrelsen har under det gångna året haft följande sammansättning:

A. Af Fredrika-Bremer-Förbundet valda *ordinarie medlemmar*: fru Marie-Louise Berg, fru Gurli Linder samt fröken Elsa Gylden; *suppleanter*: fröken Sally Högström och fröken Caroline Wahrolin.

B. Af Dräktreformföreningen valda *ordinarie medlemmar*: fru Nanna Bendixson, fru Carola Boklund, fru Maria Bolin, fru Ellen Gyllander, fru Hanna Palme samt fru Carin Scholander; *suppleanter*: fru Sigrid Nyström, fru Elsa v. Bahr, fröken Wendela Anderson-Falk och fröken Helena Palmqvist.

Som ordförande har fungerat fru Linder, som sekreterare fru Gyllander och som kassaförvaltare fru Bolin.

Revisorer hafva varit fröknarna Jenny Bonnier och Betty Hirsch samt *revisorssuppleanter*: fru Greta Wærn och fröken Anna Kruse.

Bil. V.

Kassaförvaltarens rapport.

Till Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid årets slut hade Fredrika-Bremerförbundet följande

Tillgångar:

Kassa	483: 05	
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	3,792: 08	
Inventarier	2,070: —	
Fordran hos fru S. Whitlock	3,540: —	
Diverse debitorer:		
Obligationer	4,100: —	
Depositionsbevis	5,840: —	
Reversfordringar	<u>7,270: 26</u>	17,210: 26
Andra fordringar (Aftonbladets Aktiebolag).....	380: 36	
Saldo: förlust	953: 12	
	<u>Summa kr. 28,428: 87</u>	

Skulder:

Egna fonder:

Ständiga ledamöters afgifter	9,690: —	
Inträdesavgifter.....	3,444: 25	
S. Whitlocks stipendiefond.....	3,540: —	
Donationsfonden (fru Benedicks)	2,000: —	
Komitén för lagfrågor.....	1,193: 53	
Anonym donationsfond.....	6,000: —	
Reservfonden	<u>1,449: 82</u>	27,317: 60

Yttre skulder:

Aftonbladets aktiebolag	636: 58	
Sjukvårdsafdelningen	174: 69	
Gåfvor och understöd	300: —	1,111: 27
	<u>Summa kr. 28,428: 87</u>	

Ofvanstående förlust, kr. 953: 12, har uppkommit på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift.

Inkomst:

Inträdesavgifter	66: —
Årsavgifter	3,720: —
Räntor	615: 22
Saldo: förlust år 1896.....	953: 12
	<hr/>
	Summa kr. 5,354: 34

Utgift:

Byrån	3,405: 31
Trycksaker	110: 89
Tidskriften Dagny	458: 15
Gåfvor och understöd	69: 46
Allmänna omkostnader.....	1,194: 35
Möten	116: 18
	<hr/>
	Summa kr. 5,354: 34

En jämförelse med föregående bokslut gifver anledning till följande uttalande:

Förbundets egna fonder hafva under året ökats med ett belopp af kr. 6,279: 35.

Byråns inkomster hafva varit kr. 3,247: 35 och dess utgifter kr. 6,652: 66. Kostnaden för byråns upprätthållande har ökats med kr. 763: 17, hvilken ökning står i samband med en alltjämt fortgående utveckling af byråns verksamhet. Tidskriften Dagny har i år från förbundets allmänna kassa kräft ett tillskott af kr. 458: 15 (mot 815: 51 föregående år). Allmänna omkostnaders konto visar ett något lägre belopp än föregående år.

Sjukvårdsafdelningen har i år haft i inkomst kr. 274: 69 och i utgift kr. 100. Öfverskottet är reserveradt till nästkommande år för afdelningens kraf.

Äfven under 1896 har förbundet hugnats med en betydligare donation, i det att af gifvarinna, som önskar vara okänd, till förbundets kassa öfverlämnats kr. 6,000 med föreskrift dels att under gifvarinnans lifstid räntorna skola komma henne till godo, dels att i framtiden afkastningen skall användas för af henne bestämdt ändamål.

I öfverensstämmelse med vederbörligen fattade beslut, och på sätt i styrelsens berättelse utförligare framhålles, har en icke ringa del af förbundets medel användts till förlagslån åt kvinnor. Härmed har afsetts och vunnits det dubbla ändamålet dels att verksamt gagna ett antal kvinnor, som för sin fortkomst i lifvet behöfva anlita för-

lagslån, dels ock å andra sidan att vinna något ökad afkastning å utlånade medel.

Under år 1896 hafva återbetalts af de utelöpande lånens kapitalbelopp kr. 1,813: 08. Såsom nya lån hafva under året utlämnats kr. 2,925: —, alltså en ökning i det utestående lånebeloppet af kr. 1,111: 92 eller från kr. 6,158: 34 till kr. 7,270: 26. Önskligt vore om förbundet finge större tillgångar att använda för denna del af sin verksamhet, som medfört så mycket gagn och som står i så god öfverensstämmelse med förbundets syfte och ändamål.

För influtna gåfvor och deras användning redogöres i styrelsens berättelse.

För hemstudiernas, sjukkassans och stipendiefondernas affärer lämnas särskilda redogörelser.

Fröknarna G. Adalborg och S. Beckman hafva, jämte sin öfriga verksamhet å byrån, med nit och skicklighet skött arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm i februari 1897.

Carl Nyström.

Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa undertecknade revisorer om ansvarsfrihet för 1896 års förvaltning.

Stockholm den 11 maj 1897.

Elise Odelberg,
f. Åkerman.

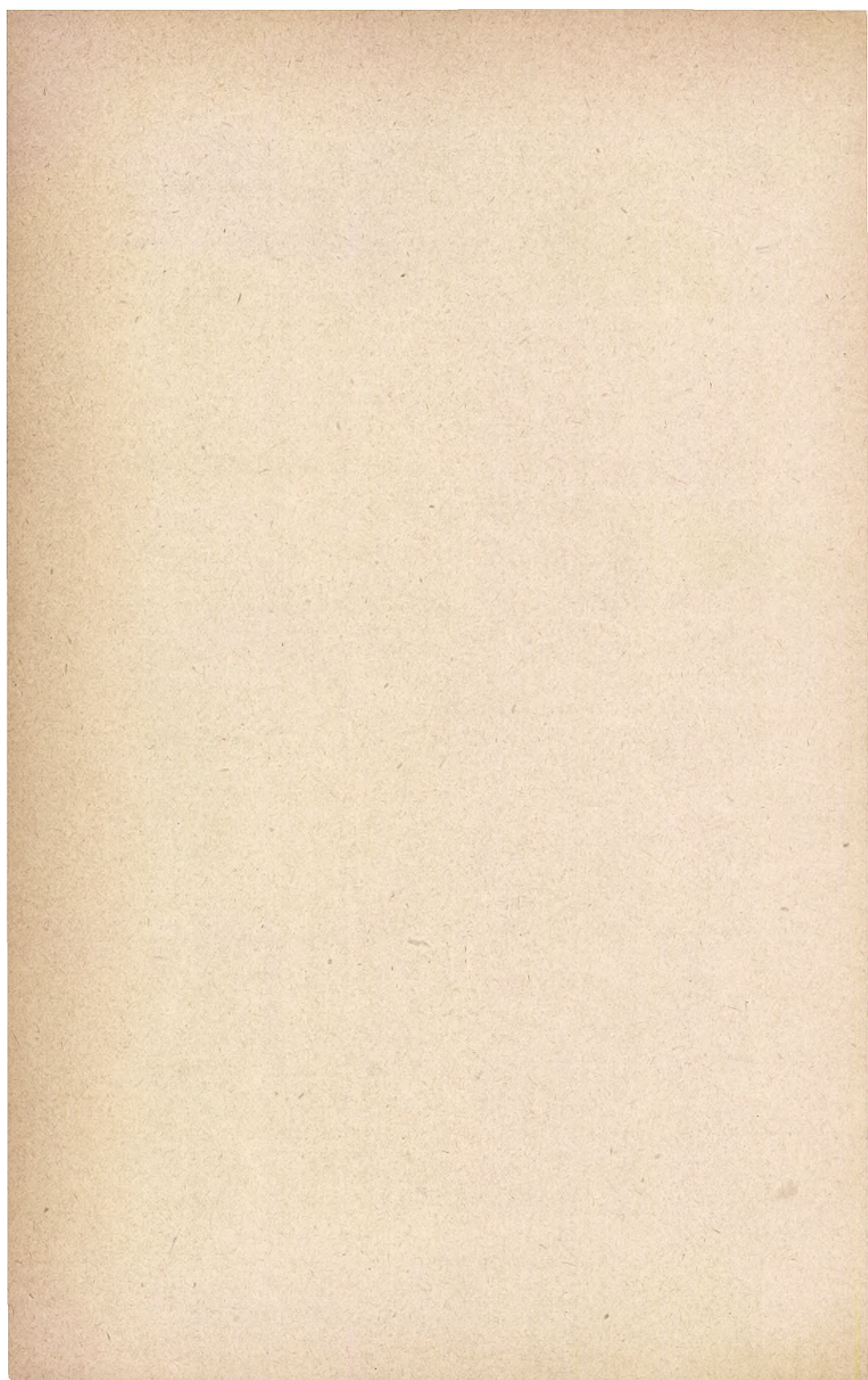
Alida Rossander.

Vilhelm Svedbom.

Bil. VI.

Hemstudiekomiténs räkenskaper för år 1896.

	Inkomster.	Utgifter.
Behållning från 1895	153: 08	—
Räntevinst	4: 23	—
Elevafgifter	48: —	—
Brefporton	5: 50	12: —
Fredrika-Bremer-Förbundets byrå	—	2: —
Lärarearvoden	—	36: —
Annonser och trycksaker	—	52: —
Behållning till 1897	—	108: 81
	<hr/>	<hr/>
	Summa kr. 210: 81	210: 81

Fredrika-Bremer-Förbundets
Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar och Lördagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER

Stockholm

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Wimans Torkapparat för tvätt i hemmen
samt
Fotgenkamin "Superba",

de nyttigaste och prydligaste saker man kan hafva i ett hem, säljas å

Ingeniör E. A. WIMANS Kontor och Specialverkstad

Rikstel. 11 12.

Lästmakaregatan 9, Stockholm.

Allm. tel. 73 56.

August Bergin & Co

Magasin för Speglar & Tafvelramar

STOCKHOLM

22 Lilla Vattugatan 22

Allm. Telefon 51 79.

Som synes äro priserna de billigaste här på platsen, och för välgjordt arbete garanteras.
Guds afhämtas afgifsfritt.

Hiidor Anderssons Ullspinneri- 0, Skrädderi-Aktiebolag
Riksfel. 1 63.
12 Hötorget 12.
Allm. tel. 76 53.
Söderbor torde godhetsfullt beakta filialen Hornsgatan 1. Allm. tel. 30 435.

Kläder behöfva ej söndersprättas, då de skola färgas eller tvättas.

Sparsamma Fruar!	till 2: 25
Sommarkappor färgas från kr. 1: 50	» 3: 30
Regnkappor » 2: 50	» 4: —
Klädnång, hel » 1: 25	» 2: 50
Lif » 2: 50	» 4: 50
Sommaröfverroekar » 3: 50	» 6: —
Hel kostym » 3: 50	» 6: —

Bäst sorterade lager af
Sybehör, Modevaror och
Garneringsartiklar samt
Nyheter
för säsongen.

HERM. MEETHS
Specialaffär för Damartiklar

Butiker:
Storgatan 9,
Drottninggatan 73 A,
Munkbron 5, Götgatan 24
och 26 Regeringsgatan 26.

I sistnämnda butik finnes största urvalet!

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkas.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreständarinnor, sällskap och biträden i hem, föreskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Barnängens Patenterade Mjölktvål.

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskattad som ett framstående toalettmiddel till hudens förskönande, och nutida mejerskors fina hy och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patenterad metod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovillkorligen gör hyn och huden *vit, vacker och smidig*, hvarom en och hvar kan öfvertyga sig genom någon tids daglig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen mer än vi framställa denna tvål.
Obs. Etiketterna (med björnstämpeln och Barnängens namn) äro inregistrerade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm.